

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra pedagogiky

Diplomová práce

VÝCHOVA V RODINĚ K VOLNÉMU ČASU

Vedoucí práce: Doc. Michal Kaplánek, ThD.

Autor práce: Petra Kačová

Studijní obor: Pedagogika volného času

Ročník: 6.

2008

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s §47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

31. července 2008

podpis autora diplomové práce

Děkuji vedoucímu diplomové práce Doc. Michalu Kaplánkovi, ThD. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

OBSAH

ÚVOD.....	7
-----------	---

TEORETICKÁ ČÁST

1 VÝCHOVA V RODINĚ.....	9
--------------------------------	----------

1.1 Výchova.....	9
1.1.1 Cíl výchovy.....	11
1.1.2 Výchova a kladný vztah k životu.....	12
1.2 Rodina.....	13
1.2.1 Význam rodiny.....	16
1.3 Rodina jako výchovný faktor.....	16
1.4 Obecný vliv příkladů rodičů na děti.....	18
1.4.1 Děti jsou ovlivňovány svými rodiči od narození.....	19
1.4.1.1 Role matky.....	21
1.4.1.2 Role otce.....	21
1.4.2 Účast na rodinném životě.....	22
1.4.3 Rodinné rituály.....	23
1.4.4 Důležitost společně stráveného času.....	24
1.4.5 Soudržnost rodiny.....	25

2 VOLNÝ ČAS DĚTÍ.....	26
------------------------------	-----------

2.1 Volný čas a jeho význam.....	26
2.2 Současné pojetí trávení volného času dětí s rodiči	27
2.2.1 Pasivita dětí dříve a dnes.....	28
2.3 Volný čas jako výchovná hodnota.....	29
2.4 Faktory ovlivňující volný čas.....	31

2.4.1 Životní prostředí.....	31
2.4.2 Životní styl rodiny.....	32
2.4.3 Společnost.....	33
2.4.3.1 Stále se rozšiřující konzumní způsob života.....	34
2.4.4 Škola.....	35
2.4.5 Vrstevníci.....	36
2.4.6 Sourozenci.....	37
2.4.7 Prarodiče.....	38
2.4.8 Vzory.....	39
2.4.9 Zařízení volného času.....	40
2.4.9.1 Volnočasové prostory.....	41
2.5 Motivace ke smysluplnému využívání volného času.....	42
2.6. Hra a hraní.....	43
2.6.1 Důležitost hry pro dítě.....	44
3 Vliv rodičů na volný čas dítěte.....	45
3.1 Jak být dobrým vzorem.....	45
3.1.1 Nepřetěžují rodiče své děti?.....	45
3.1.1.1 Špatné stravovací návyky, obezita.....	46
3.1.1.2 Vliv médií na děti a mládež.....	47
3.2 Aktivity v rodině.....	48
3.2.1 Děti mohou přispět do rodiny novými aktivitami.....	49
3.3 Organizované aktivity.....	49
3.4 Aspekty ovlivňující volnočasové aktivity.....	50
3.4.1 Ekonomická stránka.....	51
3.4.2 Věkové rozložení dětí a rodičů.....	51
3.4.3 Volný čas jako odmítaná součást života.....	52
3.4.3.1 Workoholismus.....	53

PRAKTICKÁ ČÁST

4 ÚVOD K DOTAZNÍKOVÉMU ŠETŘENÍ.....	54
4.1 Cíl výzkumu.....	54
4.2 Metody výzkumu.....	54
4.3 Analýza výsledků výzkumného šetření.....	55
4.3.1 Základní údaje o výzkumném vzorku.....	55
4.3.2 Druhy zájmových činností zkoumaného vzorku.....	57
4.3.3 Korelace zájmů rodičů v dětství se zájmy jejich dětí.....	58
4.3.4 Korelace mezi činnostmi a komunikací v rodině a zájmovými útvary.....	60
4.3.5 Atmosféra v rodině.....	70
4.3.6 Specifika volnočasového zařízení.....	75
5 VÝSLEDKY DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ.....	79
ZÁVĚR.....	80
SEZNAM LITERATURY.....	82
SEZNAM PŘÍLOH.....	87
ABSTRAKT.....	92
ABSTRACT.....	93

Úvod

Tak jako se v medicíně hovoří o civilizačních chorobách, jimiž jsou např. diabetes nebo choroby srdce, tak také pedagogika má své civilizační choroby. Mezi nejvíce diskutované problémy lze zahrnout i postoj rodičů k trávení volného času svých potomků.

Během studia na Teologické fakultě jsem absolvovala povinné praxe v několika typech zařízení, kde děti tráví svůj volný čas. Pobyt mezi jedinci z rozličných rodinných poměrů na mě zapůsobil natolik, že jsem se touto problematikou rozhodla zabývat ve své diplomové práci.

Cílem mé diplomové práce je rozbor problematiky vlivu rodiny na volný čas dětí a deskripce současného stavu a možností.

Svoji práci jsem se rozhodla rozdělit na několik částí. Na počátku se pokusím vymezit nejdůležitější pojmy týkající se mnou zvoleného tématu.

Dále svoji pozornost zaměřím na problematiku volného času, na to, jakým zásadním způsobem ovlivňuje osobnost jedince a na význam volného času dříve a nyní. Důležitou součástí integrace je způsob organizace volného času dětí a mládeže. Tím se zabývají zařízení pro volný čas.

V poslední, stěžejní kapitole teoretické části diplomové práce se budu věnovat rodině, jejímu významu při trávení volného času dětí, roli matky a otce, rodinnými rituály, důležitostmi soudržnosti rodiny a významem společně stráveného času.

Rodiče hrají důležitou roli v životě svých dětí. Integrační úsilí je však v současné době determinováno řadou negativních faktorů, jako je např. ekonomika, workoholismus, způsob života a životní styl dětí i rodičů, média, civilizační choroby aj.

V druhé části práce se pokouším o podložení poznatků z teoretické části praxí. Na počátku definuji cíl dotazníkového šetření, metody, které jsem během šetření použila a také stručně charakterizuji zkoumaný jev.

Tato část mapuje zájmy dětí a rodičů, klima a vztahy v rodině, komunikaci a trávení volného času v rodině a oblibu a zájem o kroužky. Součástí dotazníkového šetření jsou grafy, které nám vyhodnocují jednotlivé odpovědi respondentů.

Integrace jedinců do společnosti je procesem velmi zdoluhavým a determinovaným celou řadou vnějších i vnitřních faktorů. Volnočasová sféra se prolíná všemi vývojovými obdobími člověka a spoluurčuje míru sociálního začlenění jedince do společnosti. Rodina je prvním společenstvím, se kterým přichází jedinec do styku. Optimální pomoc rodiny při integračním procesu je nezbytným předpokladem pro začlenění do dalších společenství.

Základní literaturu, kterou jsem používala při vypracování této diplomové práce je Hofbauer, B. Děti mládeže a volný čas. Hájek, B.; Hofbauer, B.; Pávková, J. Pedagogika volného času. Vágnerová, M. Vývojová psychologie. Havlík, R.; Kořá, J. Sociologie výchovy a školy. Sak, P.; Saková, K. Mládež na křižovatce. Kraus, B.; Poláčková, V. Prostředí – člověk – výchova. Mareš, J.; Průcha, J.; Walterová, E. Pedagogický slovník.

1 VÝCHOVA V RODINĚ

1.1 Výchova

Pod pojmem výchova se skrývá „*záměrné, více či méně systematické rozvíjení citových a rozumových schopností člověka, utváření jeho postojů, způsobů chování, v souladu s cíli dané skupiny, kultury apod.*“¹

Z moderního hlediska lze tento pojem chápat jako záměrné a cílevědomé vytváření a ovlivňování podmínek umožňujících optimální rozvoj každého jedince v souladu s individuálními dispozicemi a stimulujících jeho vlastní snahu stát se autentickou, vnitřně integrovanou a socializovanou osobností.²

Výchovu lze chápat jako působení něčeho nebo někoho na něco. Ve výchově jde o rozvinutí osobnostní stránky jedince, o začlenění do společnosti, přebírání různých názorů a postojů, které jsou založené na určité tradici, zkušenostech.³

Na výchově se podílí mnoho faktorů. Jedním z nejdůležitějších jsou rodiče a rodina obecně. Zodpovědnost rodičů za výchovu dětí je důležitá. Důsledky výchovy dopadají nejen na rodinu a blízké okolí, ale i na jiné oblasti v životě jedince.

Jedním typem výchovy, kterou mnozí rodiče uplatňují vůči svým dětem, je výchova autoritářská. Projevuje se náročností, kontrolami, prosazováním požadavků bez jakéhokoliv náznaku vřelosti a oboustranné komunikace. Oceňována je zde naprostá poslušnost, úcta k autoritě, práci, tradici a pořádkumilovnosti. Takto vychovávané děti jsou sice odpovědné a průměrně schopné, ale postrádají spontaneitu, nejsou příliš společenské a postrádají silnější výkonovou motivaci.

Dalším způsobem výchovy je výchova praktikována rodiči, kteří uplatňují přirozenou autoritu. Jejich výchova se projevuje častými kontrolami a

¹ HARTL, P.; HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. s. 680.

² Srov. MAREŠ, J.; PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E. *Pedagogický slovník*. s. 278.

³ Srov. ČÁP, J.; MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*. s. 247.

vyžadováním úkolů a výkonů, které však odpovídají věku a schopnostem dítěte. Vše je provázáno vřelostí, péčí a oboustrannou komunikací. Takto vychovávané děti jsou nezávislé, asertivní, přátelské k vrstevníkům, ochotné ke spolupráci, intelektuálně a sociálně úspěšné, mají potěšení ze života a disponují i dobrou výkonovou motivací.⁴

To jsou jen dva druhy výchovy, ale je jich pochopitelně více. Např. výchova liberální, rozmazlující, zanedbávající a mnoho dalších výchovných stylů, s kterými se můžeme ve výchově dětí setkat. Záleží na rodině, jaké zaujme stanovisko k výchově svých dětí.

Výchovu v prokreační rodině ovlivňuje do velké míry způsob výchovy v rodině orientační. Rodiče většinou vychází ze stylu výchovy, který na nich byl uplatňován v jejich dětství. Ale může to být i naopak. A to v případě, kdy jedinec nesouhlasí s výchovou svých rodičů, bude se snažit své děti vychovávat jiným způsobem a lépe.

Velký podíl na výchově mají podmínky, kterými rodina disponuje. Každý rodič by chtěl být tím nejlepším vzorem pro své dítě. Na to, jak vychovat dítě, má každý svou metodu. A až později rodiče zjistí, do jaké míry byla úspěšná. Styly výchovy se v rodinách různí, ale jedno by mělo být společné a to je láska. Rodiče by měli své děti milovat, to je to nejcennější, co jim mohou v životě dát. To, že mají děti nejnovější hračky a moderní oblečení, jim nikdy nenahradí rodičovskou lásku, ta se koupit nedá, tu musí mít člověk v sobě a umět ji předat svým dětem.

Důležité je, aby se oba rodiče shodli na stylu výchovy svých dětí. Může se stát, že jeden z rodičů bude ten hodný a chápavý a druhý ten přísnější. Děti by měly dostat jasný model, co se od nich požaduje a co mohou požadovat od rodičů. Partnerská shoda je v tomto směru velmi důležitá, ale bohužel tomu vždy tak není.

V minulosti byla výchova chápána jako jasné ovlivňování dětí rodiči. Když se řeklo slovo výchova, každý si představil jen výchovu v rámci rodiny nebo nejbližšího příbuzenstva. Ale proces výchovy neznamená jen působení rodičů na děti, ale i dětí na rodiče. Vždyť i děti do určité míry ovlivňují své rodiče, např. svou náladou, úspěchy, chováním, ale i neúspěchy nebo problémy. Děti jsou

⁴ Srov. HARTL, P.; HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. s. 680.

hlavním činitelem výchovy, spolu s rodiči dotvářejí tento proces. Takže o výchově můžeme říci, že je to vzájemné působení dvou subjektů, a to rodičů a dětí.⁵

Je velmi těžké jednoznačně určit výchovný styl, který bude ten správný a podle kterého by se měl vychovávající řídit. Vždy je to jen na rodičích, jak se postaví k výchově svých dětí. Člověk může být nějak vychovaný, ale zub času a životní okolnosti ho mohou změnit. Kromě výchovy se na osobnosti jedince a jeho jednání projevuje vzdělání, výběr partnera, povolání, životní hodnoty, zvládání krizových situací v životě atd.

1.1.1 Cíl výchovy

Cíl výchovy je „*v nejobecnější podobě ucelená představa (ideál) předpokládaných a žádoucích vlastností člověka, které lze získat výchovou.*“⁶

Mezi hlavní cíle výchovy spadá všestranně rozvinutá a harmonická osobnost. Měla by to být osobnost, která je schopna dobře fungovat ve společnosti a obstát i při náročnějších životních situacích.

Mezi důležité úkoly výchovy patří vybavit mladé lidi postoji, názory, dovednostmi, vědomostmi a schopnostmi odolat nástrahám, které jim do cesty dnešní společnost předkládá. Jde o „umění“ říci ne: drogám, alkoholu, vandalismu, šikaně atd. Pokaždé to není samozřejmostí, že to dítě dokáže, některé podlehne těmto svodům, a proto je důležité výchovně působit či řešit případné problémy. Cíl výchovy vychází z konkrétní výchovné funkce.

Výchova je působení na určitou složku jedince, ať už se jedná o část psychickou, fyzickou nebo sociální. To vše dohromady tvoří jeden celek, který je nezbytný pro fungování osobnosti jako celku.⁷

⁵ Srov. ČÁP, J.; MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*. s. 247-248.

⁶ MAREŠ, J.; PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E. *Pedagogický slovník*. s. 28.

⁷ Srov. HÁJEK, B.; HOFBAUER, B.; PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času – texty pro distanční studium*. s. 28-29.

Můžeme být vychováváni k různým hodnotám, ale to, k čemu jsme byli vychováni, se projeví až postupem času. Až později si uvědomíme své přednosti, hodnoty a to, co je pro nás v životě nejdůležitější. Cílevědomost je hodně důležitým prvkem výchovy, protože bez vymezování jasných cílů se ve výchově neobejdeme.

Výchovné cíle můžeme řadit do několika kategorií. Rodiče při narození dítěte mají nějakou představu, jak ho budou vychovávat. Potom to mohou být také cíle ohraničené, např. kdy se děti musejí naučit určitou dovednost do školy, nebo si osvojují určité povinnosti v rámci domácnosti.

Poté se může jednat o cíle malé, např. zvládnutí návštěvy u zubaře. Také tento úkol vyžaduje u dětí vysvětlení, co je čeká, příprava na situaci a také odbourání strachu.

Velmi důležitá je zde vhodná motivace a vedení ze strany rodičů. Ti mají úlohu koordinátora a pomocníka, který na dítě výchovně působí a radí mu, jak danou činnost nebo dovednost vykonávat.⁸

1.1.2 Výchova a kladný vztah k životu

Ve výchově si jedinec utváří celou řadu postojů, a to nejen k volnému času, ale i k životu samotnému. Životní síla a optimismus přispívá k fyzickému, ale především k duševnímu životu. Optimisticky naladěný člověk bude lépe zvládat stres a nástrahy života, než jedinec skeptický, nešťastný.

Výchova v životě jedince je nenahraditelná a kladný vztah k životu přispívá k lepšímu zvládnutí obtížných situací v životě. Již před narozením vytváří rodina pro dítě klima, ve kterém bude vyrůstat. Dává mu pocit jistoty a bezpečí, které tolik potřebuje. Pěstování důvěry v sebe sama a zdravé sebevědomí jsou tím předpokladem, které má dítěti přinést onen zmiňovaný pocit bezpečí. V rodině, kde vše funguje tak, jak má, by dítě nemělo mít problém s kladným vztahem k životu. Daleko složitější situace nastane v rodině, kde vazby mezi jednotlivými

⁸ Srov. MATĚJČEK, Z. *Po dobrém nebo po zlém?* s. 15.

členy rodiny nejsou úplně v rovnováze. V takové rodině si dítě těžko osvojuje pozitivní vztah k životu, když ho k němu nikdo z rodiny nevedl. Různé delikventní chování a nepřátelský vztah k lidem a společnosti může vycházet z rodiny.

Dalším subjektem, který navazuje na rodinu, je škola. Když se dítěti nedaří ve škole a je neustále káráno za to, že je neschopné, dítě se přestane snažit a nabude pocitu, že to nemá smysl, aby se nějakým způsobem snažilo, protože by to stejně nikdo neoceníl. Toto je jedna z příčin, proč se člověk uzavírá vůči svému okolí. Nebo ho nedovede otevřeně vnímat.

Kladný vztah k životu vychází ze sebedůvěry, kterou by rodiče měli pěstovat a předávat svým dětem. Když má rodič málo sebedůvěry a mnoho věcí v životě si netroufne změnit, např. zaměstnání, tak v tomto podobném duchu budou jednat i jeho děti. Takže dodání sebevědomí a vytvoření podmínek pro spokojený život dítěte je nezbytné. Dítě musí být schopno od dětství umět řešit problémy a neočekávané situace, samozřejmě s přihlédnutím k jeho věku. Tím si svou sebedůvěru zvedá. Také by mělo být často chváleno, protože to u dítěte vyvolává příjemné pocity a snaží se chovat tak, aby bylo znovu pochváleno.⁹

1.2 Rodina

„Rodina představuje nejstarší společenskou instituci, která plní mnoho užitečných funkcí, jako např. socializační, ekonomické, sexuálně-regulační, nebo reprodukční. Vytváří určité emocionální klima, formuje interpersonální vztahy, hodnoty a postoje, základy etiky a životního stylu.“¹⁰

Rodina je úplně první skupinou, se kterou jedinec přichází do styku a která jej ovlivňuje po celý jeho život. Právě v rodině získáváme ty první informace o světě a o všem, co se kolem nás děje. Formuje nás dále do života, přebíráme v ní různé

⁹ Srov. PELIKÁN, J. *Hledání těžiště výchovy*. s. 100-102.

¹⁰ MAREŠ, J.; PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E. *Pedagogický slovník*. s. 28.

role, postoje a názory, vytváříme si svoji identitu a bereme ji jako vzor pro náš další život. Rodina by měla znamenat jistotu, na kterou se člověk může kdykoliv spolehnout, ale také se obrátit ve chvílích pro něho nelehkých. Mezi důležité charakteristiky rodiny patří vzájemná komunikace, vytváření pozitivního prostředí, důvěry a pomoci. Vždy tomu tak není a každý bohužel to štěstí nemá.

Co stojí v rodině v popředí, to je citový vztah mezi členy rodiny, což se odvíjí od dvou partnerů, kteří spolu žijí a vychovávají děti. Dva partneři, kteří jsou spjati manželským slibem, jsou u nás stále primární formou rodinného uspořádání. V poslední době se však stále více objevují rodiny, kde partneři nejsou manželi, a přesto vychovávají děti. Nároky dnešní společnosti na rodinu a jedince jsou bezesporu obrovské a zasahují snad do všech oblastí osobnosti, proto se zvyšuje potřeba harmonické rodiny.¹¹

Rodina můžeme být funkční, dysfunkční a afunkční. Funkční rodina zajišťuje jedinci kvalitní výchovu a dobrý vývoj. Jen funkční rodina je schopna plnit povinnosti spojené s výchovou jedince. V dysfunkční rodině lze nalézt vážné poruchy ve funkcích, které má rodina plnit. Rodina sama si již neví rady s problémy, které v rodině nastaly, proto je zapotřebí využít odborné pomoci. Nejzávažnějším typem rodiny je rodina afunkční, kdy rodina není schopna plnit základní funkce rodiny. Děti jsou zanedbané a je vážně ohrožen jejich vývoj, někdy dokonce i samotná existence.

Funkce současné rodiny, jak je uvádějí Havlík a Koťa:

1. *„Biologická a reprodukční funkce (včetně funkce ochranné).*
2. *Emocionální funkce a tvorba domova.*
3. *Ekonomická funkce.*
4. *Socializační a výchovná funkce.*¹²

¹¹ Srov. KRAUS, B.; POLÁČKOVÁ, V. *Prostředí-člověk-výchova (k otázkám sociální pedagogiky)*. s. 84.

¹² HAVLÍK, R.; KOŤA, J. *Sociologie výchovy a školy*. s. 68.

Dříve byla tradiční rodina pod nadvládou otce, kde byl hlavou rodiny, a kde vládla jeho přísná autorita. Tradiční rodina byla velká – žilo pospolu více generací dohromady v jednom domě či bytě. Tento způsob soužití má svá pozitiva i negativa. Nedával samozřejmě moc prostoru pro soukromý život. Někdy prarodiče zastoupili rodiče v otázce výchovy, což jistě mělo svůj přínos, ale zároveň to mohlo být do určité míry zdrojem konfliktů. Na druhou stranu tradiční rodina měla mezi členy rodiny silné citové pouto.

Současná rodina ztratila to pevné pouto, tu rodinnou soudržnost, kterou dříve disponovala. Je to dáno také oslabováním vztahů v rodině. Každý má mnoho práce a zálib, ale pro rodinu mu zbývá daleko méně času, než by bylo potřeba. Dnešní svět klade náročné podmínky pro fungování ve společnosti a jejich následky se někde musí projevit - často to bývá právě v rodině.¹³

Dnešní rodina je daleko demokratičtější, než tomu bývalo dříve, přináší daleko více svobody a více příznivějších podmínek pro soukromý život a rozvíjení osobnosti. I její uspořádání se v mnohém změnilo, rodina dnes již většinou žije ve složení manželé a jejich děti.

Rodinné prostředí je jedním z rozhodujících činitelů při volbě trávení volného času. Zájmem rodičů by mělo být smysluplné, svobodné trávení volného času dětí. Rodina a rodiče jsou organizátory a zároveň podporují své děti ve volnočasových aktivitách. Za přínosné lze považovat pozitivní chování rodičů ve volném čase, protože děti se učí nápodobou. Jaké chování děti vidí u svých rodičů, takové se snaží také kopírovat. Kladně působí pravidelné provozování volnočasových aktivit v rodině. Ale i děti by měly dostat prostor pro své individuální naplňování volného času. Zájmovými činnostmi se utužují a navazují rodinné vztahy. Proto by se vztahy v rodině měly opečovávat a hýčkat jako ten nejdražší poklad na světě. V životě je téměř pro každého z nás velice důležitá dobře fungující rodina.

¹³ Srov. HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. s. 56-57.

1.2.1 Význam rodiny

Jaký je cíl a význam rodiny, kam směřuje? Jistě by měla směřovat k plnohodnotnému soužití všech členů rodiny. Rodina má zajistit jednotlivé členy, ať už materiálně, psychicky, fyzicky, kulturně i výchovně. Dále se stará o jejich bezpečí, zdraví, utváří názory na svět atd. Mezi cíle také patří vzájemná propojenost a soudržnost, to znamená, že když už nebudou bydlet rodiče s dětmi pohromadě, tak se budou i nadále stýkat a udržovat kontakty mezi sebou. Jednoduše jde o udržení kontaktů i pro příští generace.

Rodina nás učí, jak obstat v životě, přijímat autority, vštěpuje nám základní morální pravidla, vytváří podmínky pro rozvoj, zdravý životní styl, odbourává sociální izolaci. Rodina vytváří a ovlivňuje podmínky pro rozvoj osobnosti a připravuje děti na skutečný život. Lidská osobnost se utváří, kromě rodiny, také ve společnosti. Jelikož je člověk společenská bytost, nemůžeme si ho bez ní vůbec představit. Každý jsme se narodil do nějaké rodiny, která je součástí určitého společenství.

1.3 Rodina jako výchovný faktor

Rodiče jsou zodpovědní za výchovu svých dětí. Jsou to první lidé, s kterými se dítě v životě seznámí, proto na ně mají vliv už od narození. Rodiče jsou osoby, které své děti znají nejlépe, nejlépe jim rozumí, vědí, co mají rády, co jim udělá radost nebo co je trápí. Často rodiče spolu se svými dětmi rozhodují o výběru zájmových kroužků, vzdělání, povolání a o jiných podstatných věcech v životě dítěte. Největší podíl na výchově dětí by měla mít rodina, ale zároveň i škola a celá společnost. Rodiče odpovídají za výchovu a následné chování svých dětí i mimo rodinu. To, jak se děti prezentují na veřejnosti, ukazuje do určité míry na

jejich vychování. Jak rodina tráví volné chvíle se poté odráží i na zálibách dětí a na tom, čemu se věnují ve svém volném čase.¹⁴

Výchova v rodině je oboustranná. Znamená to, že děti a rodiče na sebe vzájemně působí. Někdy se dospělí mylně domnívají, že výchova spočívá pouze v jednostranném působení rodičů na děti. Ale i děti do určité míry vychovávají rodiče svými názory, postoji a celkovým náhledem na svět. I rodiče se od dětí učí přijímat názory, nebo alespoň přemýšlet o jejich pohledu na věc. Obohacení o nové zkušenosti a nápady je oboustranné.

Vychovat dobře své dítě dovede jen funkční rodina, těžko můžeme říci, že dysfunkční rodina vychová člověka, který se dobře adaptuje na podmínky dnešní společnosti. Když děti nevidí u rodičů odpovědný přístup k životu, tak jen velice těžko budou prospěšnými pro společnost. I úplná rodina nemusí dětem dát ten správný model chování a výchovy, který by se od ní očekával. Naopak jsou případy, kdy neúplné nebo náhradní rodiny vychovávají své potomky mnohem lépe.

Rodiče děti někam směřují, ukazují jim cestu a pomáhají jim orientovat se v tomto světě. U rodičů je důležité, aby sami věděli, co od života chtějí, a aby svůj život žili, jak nejlépe umí. Rodinná pouta mezi dětmi a rodiči jsou nenahraditelná a rodinná výchova je nepostradatelnou součástí života dětí. Je samozřejmé, že si děti během života mohou najít dobré přátele, přijmout partnerovu rodinu za vlastní, ale pořád je to jen ta jedna rodina, z které pocházejí a která je jejich vlastní. Úkolem rodičů je vytvořit v domácnosti podmínky, které jsou nezbytné pro výchovu dětí. Dalším vzorem pro dítě je vztah mezi rodiči, ať už je pozitivní nebo negativní. Na tomto základě si děti utvářejí představu o tom, jak se v manželství chovat, a ne jen tam, ale jak se chovat i k druhým lidem a okolí.¹⁵

¹⁴ Srov. STŘELEČEK, S. *Kapitoly z teorie a metodiky výchovy I.* s. 158-159.

¹⁵ Srov. STRAŠÍKOVÁ, B. *V roli rodičů a prarodičů.* s. 29-30.

1.4 Obecný vliv rodičů na děti

Není pochyb o tom, že rodiče ovlivňují své děti od narození. Každý rodič by se měl na příchod svého potomka dobře připravit, protože je to role krásná, ale zároveň nevratná. Rodina se musí připravit na příchod potomka, uzpůsobit mu vhodné podmínky pro život a vytvořit prostředí, které bude pro dítě bezpečné a vyhovující.

Rodiče potřebují dozrát do správného věku, kdy jsou sami schopni se o dítě postarat. Příchod tohoto okamžiku je velmi individuální. Někdo se cítí být připraven na tuto roli dříve a někomu trvá delší čas přichystat se na příchod potomka.

Děti je potřeba vychovávat od narození. Kdykoliv jindy už je pozdě. Další věcí je, že dítě vychováváme neustále, až do jeho dospělosti a někdy i déle. Mnohý z nás v osmnácti letech nedovede být úplně samostatný a někdy ještě pořád potřebujeme svoji rodinu, např. jako podporu při nějakém náročném životním kroku. Zároveň by rodiče měli dát svým dětem dostatek prostoru, volnosti a nebrzdit jejich individuální rozvoj. Rodiče by tu měli být pro děti a děti pro rodiče.

Jsou ale i rodiny, kde příchod dítěte na svět nezmění životní styl rodičů. Stále se drží života, který žili před narozením dítěte a nedovedou si ho přizpůsobit vzniklé situaci. Dítě se stává jakousi komplikací v jejich dosud bezstarostném životě, protože rodiče nejsou dosud vyzrálí na život s potomkem.¹⁶

Vše začíná ve vlastní rodině, kde děti získávají zkušenosti s rodiči, což je v mnohém ovlivní i do budoucího života a v postojích k svým dětem. Takže pokud chtějí mít rodiče pozitivní vliv na své děti, měli by jim být tím správným příkladem.

Jedinec se toho daleko více naučí, když se bude na někoho dívat, než mu jen naslouchat. Rodič, který chce od svého potomka, aby se choval stejně dobře jako on, mu musí sám ukázat to správné chování, které chce vidět od svého dítěte.

¹⁶ Srov. MATĚJČEK, Z. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. s. 11.

Důležité je názorům dítěte naslouchat, vyslechnout ho a pokud možno dát dobré rady, když je dítě potřebuje.¹⁷

Rodiče a rodina všeobecně mají ve společnosti důležitou úlohu, a to je odpovědnost za výchovu svých dětí. Jedním z hlavních úkolů rodičů je dát dětem bezpečný domov, kam se vždy budou rády vracet. Umět jim vytvořit prostředí, kde se budou cítit dobře a mít empatický vztah se svými rodiči.

Vychovat dítě není vůbec nic jednoduchého, proto rodiče budou muset během života udělat spoustu ústupků a rozhodnutí, které by jinak neudělali. Je to dáno tím, že výchova a vývoj dětí je naprosto rozhodující pro další život. Přejde doba, kdy si rodiče budou muset vybrat mezi svými plány a tím, co právě potřebují jejich děti. Když už dojde k tomuto rozhodování, tak si každý musí říci, co je pro něho důležitější a čemu dá v životě přednost.¹⁸

A když se rozhodne právě pro výchovu dítěte, tak se mu mnohonásobně vrátí, protože je to jistě neopakovatelný proces, i když máte dětí více. Pozitivní prostředí v rodině je nenahraditelné a všechny sbližuje, vytváří se mezi členy rodiny vztahy, které jsou k nezaplacení, což rodinu velmi posiluje.¹⁹

A co je základem úspěšné výchovy? Je to láska. Už malé dítě pozná, že je milováno, a to od prvních okamžiků, kdy je na světě. Aby mohl být rodič dobrým příkladem pro své dítě, je nutné, aby byl pro něho všestrannou podporou, aby byl spolehlivý a dával mu najevo své city. Dobrá rodinná atmosféra je správným vzorem pro vytváření mezilidských vztahů a budování vztahů k okolí obecně.

1.4.1 Děti jsou ovlivňovány svými rodiči od narození

Většinu svých základních hodnot a potřeb si vytváříme již v nejtětlejším dětství, a to právě také díky vlivu našich rodičů. Malé děti berou své rodiče za vzory, které chtějí napodobovat a řídit se jimi. Do určitého věku to tak skutečně bude, protože děti ještě nemají zcela vyhraněné názory a postoje, tudíž jsou

¹⁷ Srov. RONALD, M. *12 klíčů k důsledné výchově*. s. 105.

¹⁸ Srov. TRISH, M. *Šťastné dítě a jeho výchova v 52 lekcích*. s. 55.

¹⁹ Srov. Tamtéž, s. 97.

z velké části ovlivněny rodiči. A tak je to i se zálibami, děti baví trávit volný čas s rodiči, mají rády, když si s nimi někdo hraje, zabývá se jimi, pořádá společné výlety atd., a právě společné prožití volného času je skutečnou hodnotou. Děti si své vlastní názory a představu o ideálním trávení volného času utvářejí až v pozdějším věku.

Když jsou rodiče vášnivými sportovci, tak je velká pravděpodobnost, že povedou i své děti k této aktivitě. Ale nemusí jít vždy jen o sport, může se jednat také o aktivity z oblasti hudby, přírody, sbírání známek, a když při všech těchto činnostech rodina nachází uspokojení, tak to vede nejen ke smysluplnému trávení volného času, ale tyto aktivity také podněcují rozvoj dítěte a vychovávají jedince k trvalejším a hlubším zájmům.²⁰

V některé rodině se může stát, že jedno z dětí baví trávit volný čas s rodiči a druhé to v zásadě odmítá. Vždy to není jednoduché skloubit tak, aby vše bavilo všechny. Někdy se ani rodiče nemusejí shodnout v tom, jak využít volný čas, který mají k dispozici. Vždy záleží na domluvě, co rodiče s dětmi od volného času očekávají. Důležité je umět si volný čas naplánovat, protože aktivity probíhající ve volném čase jsou tu proto, aby uspokojovaly potřeby a nároky jedince. Volnočasové zájmy a potřeby vypovídají o emocionální i kognitivní oblasti jedince.²¹

Naše děti budeme pravděpodobně vychovávat podle modelu, podle kterého nás vychovali naši rodiče. Když jsme vyrůstali v demokratické výchově, budeme tak s velkou pravděpodobností působit i na své děti. Rozhodující vliv na výchovu může mít ještě druhý partner, který vychází také z nějakého prostředí. Takže nejen shoda v trávení volného času je důležitá, ale rozhodující je též shoda ve výchově.²²

²⁰ Srov. DINKMEYER, D. *Efektivní výchova krok za krokem*. s. 32.

²¹ Srov. Tamtéž, s. 32.

²² Srov. Tamtéž, s. 34.

1.4.1.1 Role matky

Matka je součástí každodenního života dítěte, zabezpečuje mu klidný domov, funguje jako rádce, zaopatřuje fyzické i psychické potřeby. Pro dívky představuje matka jejich budoucí vzor a též přípravu na roli matky. Dívky mají možnost vidět matku, jak se ujala své role, a zároveň ji mohou sledovat nebo napodobovat ve volném čase. Pro chlapce je matka především ženou, která jim zajistí bezpečí a jistotu domova.²³

Matky odmala vedou děti spíše ke klidnějším hrám s hračkami, čtou jim pohádky na dobrou noc, učí je mluvit. Matky jsou ty, které preferují klid a hlavně zdraví svých dětí. Jsou jemnější, a tak volí i přiměřené aktivity pro své děti. Nejčastěji můžeme vidět, jak matky tráví čas s dětmi na dětských hřištích, v klubech pro matky s dětmi atd.

1.4.1.2 Role otce

Nejvíce času s dítětem tráví matka, ale role otce by se v žádném případě neměla podceňovat. I otec může jít příkladem, ukázat synovi, jak být mužem, ukázat, co role otce obnáší. Dceři zase ukázat vztah mezi mužem a ženou. Otec jde příkladem nejen v tom, jak tráví své volno, ale také tím, jak se chová jako muž a jak se chová k opačnému pohlaví. Pokud si otec myslí, že na výchovu stačí pouze žena, tak zjevně nepochopil svou úlohu otce a nedokázal si uvědomit zodpovědnost za své otcovství.²⁴

Důležitost racionality a objektivitu, kterou je muž schopen přinést do rodinné výchovy, je jistě jen přínosem. Otec jako výchovný činitel by měl být vzorem mužnosti, spravedlnosti a ochrany. Často bývá průvodcem a poradcem životních hodnot a cílů.

²³ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie (dětství, dospělost, stáří)*. s. 173.

²⁴ Srov. PELT, N. V. *Dítě v dobrých rukou (knížka pro správné rodiče)*. s. 203-207.

1.4.2 Účast na rodinném životě

Účast na rodinném životě je v každé rodině odlišná. Někteří rodiče lpí na společném životě, společných aktivitách apod. Některým rodičům je zase jedno, kde tráví jejich děti volné chvíle. Samozřejmě, že s přibývajícím věkem mají děti odlišné zájmy, vyhledávají soukromí a je pro ně důležitý názor vrstevníků. Rodiče by ale měli vyžadovat, alespoň do určitého věku, účast na rodinném životě.

Není jednoduché dosáhnout toho, aby rodina spolu trávila každé volné chvíle, protože i rodiče mají své povinnosti a zájmy, taktéž i děti. Je dobře, když mají děti aktivity i mimo domov, musí přijít do kontaktu s vrstevníky a s jiným složením členů, než je rodina. Velký problém nastává, když tyto aktivity mimo domov potlačí společný čas v rodině.²⁵

Společně strávený čas nám bude odpadat postupně s každou přibývajícím aktivitou, kterou začne dítě provozovat, a také s přibývajícím věkem dítěte. Dokud jsou děti malé, tak s námi budou trávit skoro veškerý čas, ale později se chce každý osamostatňovat a mít činnosti také mimo domov. Čas společně trávený s rodinou ztrácíme pomalu, ale jistě, krůček po krůčku.²⁶

Když je dítě ještě malé, cení si času s rodiči, vyžaduje pozornost a je mu příjemné, když si s ním někdo hraje. Ohrožení, že by dítě bylo vyčleněno z rodinné účasti a vazeb, ještě nebude tak patrné. Ale jakmile bude dítě starší, tak okolo desátého roku, začne se více než kdy předtím pohybovat ve světě mimo rodinu. Nejvíce se začne pohybovat ve světě vrstevníků, zájmových kroužků či aktivit, které mohou pohltit rodinný čas. Zde záleží na rodinné soudržnosti, hodnotách rodiny a na tom, jak daleko nechají rodiče zajít, aby děti trávily čas mimo domov. Tím ale není myšleno, aby děti volný čas trávily jen v kruhu rodinném. Asi nejlepší variantou je udělat si nějaký „rozvrh“, kdy být spolu doma a kdy mít nějakou aktivitu mimo domov, protože dětská konzumní kultura je dosti silná na to, aby jí rodiče přestali vzdorovat.

²⁵ Srov. DOHERTY, W. J. *Kdo koho vychovává*. s. 44.

²⁶ Srov. Tamtéž, s. 45-46.

1.4.3 Rodinné rituály

Rodinné rituály jsou důležitý prostředek pro udržení kontaktů v rodině. Prostřednictvím rituálů předávají rodiče svým dětem rodinné hodnoty, kterých si cenili už jako malé děti. Každá rodina má svůj vlastní rituál, např. jím mohou být společné večere, nedělní výlet do přírody atd., vždy jde o to, aby rodina byla pohromadě a společně si tyto vzácné chvílky užívala. Pro rodiče, ale i pro děti jsou rituály velmi přínosné. Rituály jsou přínosem samy o sobě a je to také stálost a kvalita rodinných rituálů, které nám něco vypovídají o rodinném životě. Aby rituály splňovaly svoji funkci, měly by se dodržovat, jen tak mohou být smyslem rodinného života.

„Rituály podporují rodinný život čtverým způsobem:

- 1. Dodávají rodině předvídatelnost, smysl pro řád a pravidelnost.*
- 2. Zajišťují spojení, pocit emocionálního přilnutí.*
- 3. Formují identitu, poskytují vědomí, že patříme ke konkrétní jedinečné rodině.*
- 4. Potvrzují hodnoty – jsou způsobem, jak prakticky ukázat, co je pro rodinu důležité.“²⁷*

Když je někdo součástí rituálu, znamená to, že se nachází v širším okruhu lidí. Naučí se spolupracovat, podílet se na něčem a je součástí společenství, které se sešlo za nějakým účelem. Člověk, který je součástí rituálu, nefunguje jako individualista, ale musí spolupracovat, stává se jedním z článků skupiny.²⁸

Děti jsou důležitou součástí všech rodinných rituálů, mají rituály dotvářet, aktivně spolupracovat a účastnit se na nich - a ne jen pasivně přijímat to, co se děje. K základním pravidlům rituálů by měla patřit také smysluplnost a s tím spojené minimum hádek a konfliktů. Někdy rodiny právě z důvodu možných konfliktů přestanou společné rituály provozovat, protože než by se hádaly, tak

²⁷ DOHERTY, W. J. *Kdo koho vychovává*. s. 46-47.

²⁸ Srov. Tamtéž, s. 47.

raději upustí od společných tradic. Jen rodina sama si určí, zda konflikt převáží nad rodinným rituálem, nebo jestli už je to ve fázi neúnosnosti, a proto rodina danou tradici zruší.

Určitě je přínosné děti do rodinných rituálů zapojovat v co nejučtější věku, aby si na ně zvykly a spoludotvářely obraz rodiny. Děti tak mají odmala jasnou představu o tom, co jsou to rodinné rituály, co obnášejí a také přinášejí pro rodinný život. Rituály jsou rodinnou hodnotou, proto bychom si je měli uchovávat, co nejdéle.

1.4.4 Důležitost společně stráveného času

Čas, který strávíme se svými dětmi, je nevratný a k nezaplacení, už nikdo nám ho nevrátí. Můžeme se k němu vrátit jen ve vzpomínkách, fotografiích, obrázcích apod.

Z hlediska volného času je významné, s kým, v jaké společnosti a jak často ho prožíváme. Někomu nejvíce vyhovuje samota, jiný prožívá své volno ve skupině přátel, někdo potřebuje rušnější prožití volného času. I v této oblasti platí, že první zkušenosti s využíváním volného času se získávají v rodině.

Pevné zakotvení dítěte v životě patří mezi nepostradatelné potřeby. Dítě se ztotožňuje s lidmi, místy, ví, kde je doma a kdo jsou jeho rodiče, blízcí příbuzní - tím vším si upevňuje svoji identitu.

Předpokladem kvalitně stráveného času v rodině je samotná výchova, která by k tomu měla směřovat. Výchova k volnému času nám poskytuje a vytváří přehledy pro budoucí využívání volného času. Výchova k volnému času nás též seznamuje se zájmovými aktivitami a možnostmi jeho využití.

Rodinné schůzky patří mezi dobře využitý čas strávený v rodině. Schůzky, debaty, porady, vše je setkávání členů rodiny. Schůzky jsou pravidelné a účastní se jich všichni členové domácnosti. Na těchto setkáních se řeší a probírají různé problémy, názory, úspěchy. Všichni členové rodiny by zde měli projevit svůj

názor, nikdo by se neměl cítit utiskovaný nebo znevýhodněný, potom by taková porada neměla žádný význam.²⁹

1.4.5 Soudržnost rodiny

„Pro jedince by měla být rodina jako primární skupina především emocionálním zázemím, pilířem bezpečí a jistoty, stimulace, podnětů a uznání, místem elementárních zkušeností a základnou pro vstup do společnosti.“³⁰

Soudržnost rodiny je jedním z principů života v rodině. Přílišná soudržnost může ale přinášet problémy v tom smyslu, že jedinec se bude cítit příliš spoután a svázán rodinou. Na druhé straně rodinná soudržnost je potřebná pro spokojený život, ale má to i své hranice. Trávit volný čas s rodinou za každou cenu asi není moc rozumné. Není to rozumné ve chvíli, kdy je člověk podrážděný, necítí se dobře atd. Ve vytváření pozitivních rodinných pout je potřebná kvalita, která by měla předčíť kvantitu. Nejšťastněji se cítíme v rodině, když máme možnost vzpomínat na nějaké příjemné zážitky a volný čas nám přináší mnoho zážitků. Rodinné vzpomínky v nás vyvolávají ten zmiňovaný pocit sounáležitosti, to, že člověk někam patří.

Sdílet s dětmi radost, ale i smutek je jen jeden z mnoha úkolů rodičů. V životě dítěte je mnoho emocionálně vypjatých situací a tady je rozhodující přístup rodičů, jestli dovedou dítěti adekvátně poradit a pomoci.

Každá rodina má své hodnoty, rituály, tradice, na kterých jí záleží a které si uchovává pro další generace. Děti ze všeho nejvíce potřebují rodiče a vědět, že tu jsou pro ně. Dětem to dokážeme tak, že s nimi budeme v každém volném okamžiku. Čas je prioritní pro důvěru mezi rodiči a dětmi a ta se vytváří, když spolu jak rodiče, tak děti komunikují a mají na sebe čas.³¹

²⁹ Srov. DINKMEYER, D. *Efektivní výchova krok za krokem*. s. 121.

³⁰ HAVLÍK, R.; KOŤA, J. *Sociologie výchovy a školy*. s. 68.

³¹ Srov. PELT, N. V. *Dítě v dobrých rukou (knížka pro správné rodiče)*. s. 237-241.

Rodina předává dítěti model sociální interakce a komunikace, která je tolik důležitá pro vzájemnou důvěru. Rodina dále rozvíjí a vyžaduje sociální normy a chování. Dítě v rodině pozoruje chování rodičů, přebírá jejich hodnoty i citové vazby, které posléze napodobuje.

Jedna z možností, kdy můžeme vidět, jak nám děti naši vloženou investici vracejí, je děti pozorovat, vidět, jak se nám mění před očima, jak dospívají, jakých dosahují úspěchů. To je největší odměna za naše vynaložené síly při jejich výchově. Pokud jsme děti vychovali dobře, jistě se to postupem času projeví na jejich chování a vztahu ke svým rodičům.

Kladný postoj rodičů k dětem umožňuje vyjádřit i kladný postoj k nim samotným. Zároveň si dítě vytváří pozitivní vztah k lidem obecně. Negativní vztah rodičů k dětem může ohrozit dítě v jeho vývoji a přinášet mu citovou deprivaci. Aby rodina plnila své funkce, musí se přičinit všichni členové rodiny, a to se nikdy neobejde bez námahy a problémů.

2 VOLNÝ ČAS DĚTÍ

2.1 Volný čas a jeho význam

Volný čas nám slouží k odpočinku, regeneraci pracovních sil, pobavení se. Zprostředkovává mladým lidem i dospělým kulturní rozvoj a seberealizaci. Nikdy bychom neměli volný čas přeceňovat ani podceňovat. Ideální je utvořit si rovnováhu mezi nezbytnými povinnostmi a volným časem. Volný čas je nepostradatelnou součástí našeho života. V současné době máme mnoho možností, jak trávit volný čas, je to nepřehledná škála variant a lidé stále vymýšlejí nové a nové způsoby trávení volného času.

Zájmy ve volném čase hrají v lidském životě nezastupitelnou roli. Odpovídají potřebám a přáním jedince. Volný čas jedince dokáže odkrýt i povahové rysy dotyčného dítěte či dospělého.³²

Volný čas vychází z typu společnosti, kde panují určité normy a hodnoty, podle nichž se lidé orientují. Velký vliv na trávení volného času má také společnost. Jinak budou trávit volný čas lidé v západní Evropě a jinak ho budou trávit lidé z rozvojových zemí.³³

Ale co by mělo být všude na světě téměř totožné je to, že na volném čase se jedinec účastní svobodně, ze své vůle a svobodného rozhodnutí. Do činnosti ve volném čase vstupuje s očekáváním a nějakými cíli, čeho chce dosáhnout a co tím chce získat.³⁴

Volný čas nám předkládá rozmanitou volnočasovou oblast, kde hlavní roli nehrají pouze jasná pravidla, postoje a názory. Volný čas se nám v podstatě podřizuje, my sami si určujeme, kdy na něho máme „čas“.³⁵

Takže volný čas je protikladem času pracovního. Volný čas je jen náš a my sami si ho využíváme, jak chceme. Hlavní zvláštností volného času je jeho dobrovolnost při výběru činností.³⁶

2.2 Současné pojetí trávení volného času dětí s rodiči

Současné tempo dnešního života je velmi rychlé, proto bychom neměli promarnit tento vzácný čas zbytečně a investovat svůj čas do smysluplných aktivit. Do těch by měla patřit rodinná zábava, která povzbuzuje pozitivní náladu v rodině. Čas strávený v rodině by neměl být nucený a zábava by neměla být jen

³² Srov. SAK, P.; SAKOVÁ, K. *Mládež na křižovatce*. s. 59.

³³ Srov. Tamtéž, s. 59.

³⁴ Srov. HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. s. 13.

³⁵ Srov. VÁŽANSKÝ, M.; SMÉKAL, V. *Základy pedagogiky volného času*. s. 12.

³⁶ Srov. HÁJEK, B.; HOFBAUER, B.; PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času – texty pro distanční studium*. s. 19.

kvantitativní, ale především kvalitní. Kvalita znamená radost ze společně stráveného času.³⁷

Rodiče pracují s volným časem dětí. Od určitého věku si děti samy vytvářejí a realizují svůj volný čas. Proto je důležité najít si čas na společnou zábavu. Rodiče by se měli svým dětem věnovat každý den a využít čas na to, co baví rodiče i děti. Společná zábava je přínosná pro rodinu, utužují se v ní vztahy. Rodiče by měli dávat svým dětem najevo, že je mají rádi a že čas, který s nimi tráví, je pro ně příjemný a patří jen jim.

Každé dítě je individuální, a tak by k němu měli rodiče i přistupovat. Kde jinde podporovat jeho individualitu a jedinečnost než v rodině? Rodiče jsou tu pro děti, proto, aby plnili jejich dětské sny a naděje, pobízeli děti k činnostem s tím, že je jistě zvládnou a bude se jim dařit.³⁸

K důležitým rozhodnutím může docházet, když se rodiče rozhodují, zda mají být se svými dětmi nebo se jít pobavit do společnosti s přáteli. Rodiče mívají pocit, že nemohou obě záležitosti skloubit dohromady. V okamžiku, kdy jsou s dětmi, je jim líto, že se nemohou pobavit s přáteli. A naopak, když jsou s přáteli, mají pocit, že zanedbávají své děti. Ideální je, když se rodiče spřátelí s lidmi, které mají také děti a mohou tak společně trávit volný čas bez jakýchkoliv výčitek.³⁹

2.2.1 Pasivita dětí dříve a dnes

Dnešní konzumní způsob života zasahuje i do volného času dětí. Pasivitu dětí mají na svědomí zejména média, která ovlivňují jejich volný čas. V dnešní době je časté vidět děti zaujaté počítači a televizory, aniž by si uvědomovaly důsledky sociální izolace. Děti tím, že tráví volno ve společnosti médií, ztrácejí kontakty s okolím, uzavírají se do sebe, což brzdí jejich vývoj. Dříve bylo pro děti naprosto přirozené využívat volno v přírodě, v partě vrstevníků a provozovat různé

³⁷ Srov. DINKMEYER, D. *Efektivní výchova krok za krokem*. s. 20.

³⁸ Srov. TRISH, M. *Šťastné dítě a jeho výchova v 52 lekcích*. s. 109.

³⁹ Srov. Tamtéž, s. 57.

aktivitu. Dnešní děti mají jinou představu o trávení svého volna a jsou daleko náročnější než kdy dříve.

Pro děti je jednodušší pasivně něčemu přihlížet, něco pozorovat, než být aktivním jedincem, který něco vytváří nebo zprostředkovává. To ale samozřejmě ubírá na jejich fantazii a představách, které jsou charakteristické pro dětský věk. I pro rodiče je dnes snazší zabavit dítě nějakými médii a dále se o ně nestarat.

Ani škola toho mnoho nemění na aktivitě žáků. Tělesná výchova, dříve tak oblíbený předmět, nyní skomírá kdesi v pozadí nejneoblíbenějších předmětů. Některé děti jakýkoli pohyb unavuje a obtěžuje; jsou to právě ty děti, které jsou tak rády ve společnosti médií. A nejhorší je to, že je v tom podporují i někteří rodiče. Aby děti měly radost z pohybu a ze svých výkonů, je úkolem vychovatele či rodičů děti vhodně motivovat. Děti chtějí mít z činnosti radost, aktivita by je měla bavit, vést ke spolupráci s ostatními dětmi, získávat nadšení pro hru atd.

Za fakt, že na tom nejsou děti fyzicky tak dobře jako dříve, může současný sedavý způsob života a velké omezení pohybu. I přesto mají dnešní děti velký výběr z volnočasových aktivit, které pořádají různá zájmová zařízení.

2.3 Volný čas jako výchovná hodnota

Volný čas chápeme jako hodnotu, protože si ho upravujeme podle svých představ a potřeb. Odpovídá našim zájmům, přáním a zálibám. Naše záliby, jako je např. hudba, jízda na kole nebo zahradničení, jsou jen některé z našich zájmů. Pro jedince je optimální, když má v životě rovnováhu mezi časem pracovním a časem volným. K volnému času jako k hodnotě musí být jedinec vychováván, je to proces dlouhý a ne jednoduchý.

„Volný čas a volnočasové aktivity dětí a mládeže mají svá specifika. V dětství a v mládí se utváří hodnotový systém jedince a hledají se cesty jeho uplatňování a objektivizace reálným chováním a činnostmi. Dynamizace hodnotového systému a jeho promítnutí do sociálního časoprostoru můžeme považovat za základ utváření

životního způsobu. Jeho významnou součástí je způsob trávení volného času a propojení pracovních a volnočasových aktivit.“⁴⁰

Proč děti a dospělí lidé vůbec pěstují nejrůznější koníčky? Důvod je zřejmý, každý rád vykovává aktivitu, která mu přináší příjemný pocit. Dospělý i dítě při své oblíbené zálibě načerpá novou energii, sílu a může se zase naplno věnovat dalším povinnostem. Jedním z pohledů na volný čas je skutečnost, že podporuje zdravý tělesný a duševní vývoj individua. Volnočasové aktivity také přispívají k navazování a upevňování mezilidských vztahů. Významné je i to, že člověk si ve volném čase kompenzuje nedostatky z jiné oblasti života. Společný zájem několika lidí je součástí socializace každého jedince. Způsob, jakým využívají volný čas děti, je dán sociálním prostředím, ze kterého pocházejí. První kontakt s prožíváním volného času se získává v rodině. Jedinec také získává cenné životní zkušenosti v rámci volnočasových aktivit.

Volný čas je součást našeho života, a proto ji tak musíme přijímat, ale zároveň ji nebrat jako samozřejmost, ale jako hodnotnou část našich životů. Volný čas nám poskytuje řadu příležitostí k osobnímu rozvoji, odkrývá různé způsoby jeho trávení. Pečlivý výběr volnočasových aktivit nám ukazuje cestu, kterou se můžeme ubírat třeba i po zbytek života. Jsou to nové možnosti aktivit, které v sobě ukrývá volný čas.⁴¹

Výchova ve volném čase má své jedinečnosti. Je to způsob, jak se naučit s tímto časem hospodařit a užívat ho ve svůj prospěch. Jedinec si vytváří ve volném čase určitou svou výjimečnost, nachází své já, utváří si svoji individualitu a dozrává. Volnočasové aktivity nám začnou prostupovat i ostatními oblastmi života a začnou je ovlivňovat.⁴²

⁴⁰ SAK, P.; SAKOVÁ, K. *Mládež na křižovatce*. s. 59.

⁴¹ Srov. HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. s. 18.

⁴² Srov. *Výchova a volný čas. Sborník příspěvků 1. mezinárodní konference o výchově a volném čase*. s. 35.

2.4 Faktory ovlivňující volný čas

Na děti a mládež ve volném čase působí řada faktorů, které je ovlivňují. Na jejich využívání volného času se podílí především rodina a vztahy v ní, dále: vrstevníci, škola, sourozenci, životní styl rodiny, životní prostředí a mnoho jiného. Ve svém životě se děti dostávají do pracovních skupin, navazují kontakty, vzájemně se doplňují, podporují a spolupracují.

„Participaci rozumíme účast lidí na procesu rozhodování, řízení a správy.“⁴³

Participace označuje určitý podíl na rozhodování a řešení úkolů společnosti i jedince. Participace sociální nám ukazuje příslušnost k sociálním skupinám a dobrovolnost na účasti v organizacích. Bez ní se neobejdou kolektivní a jednotlivé volnočasové aktivity i jejich celý průběh. Participace je součástí seberealizace, pozitivního myšlení a motivace, uspokojení z veřejného působení. A zároveň přináší lidem uspokojivější a naplněnější život.⁴⁴

2.4.1 Životní prostředí

V prostoru životního prostředí se prolíná vliv různých činitelů, které pomáhají jedinci vyvíjet se a žít. Prostor obsahuje, kromě jiného, subjekty jako jsou morálka, umění, věda, vzdělání apod. Životní prostředí je součástí světa, ve kterém jedinec žije. Člověk a životní prostředí na sebe vzájemně působí.⁴⁵

Životní prostředí má značný vliv na vnímání volného času. Je rozdíl, když někdo žije ve městě či na venkově. Každý z nás si vytváří postoj k prostředí, které je mu nejbližší. Děti, které žijí poblíž přírody, tak mají mnoho možností přírodu

⁴³ HOFBAUER, B. *Participace dětí a mládeže na životě společnosti- přání, potřeba nebo reálná možnost?* s. 7.

⁴⁴ Srov. Tamtéž, s. 7.

⁴⁵ Srov. KRAUS, B.; POLÁČKOVÁ, V. *Prostředí-člověk-výchova (k otázkám sociální pedagogiky)*. s. 99.

prozkoumávat a zároveň ji chránit. Ale téměř každý z nás potřebuje přírodu pro svůj život už jen proto, že díky ní se můžeme realizovat ve volném čase, vzdělávat se. Dospělí, ale především děti potřebují pro zdravý vývoj nezávadné prostředí, což je jednou z povinností, proč životní prostředí ochraňovat.

V současné době existuje mnoho zařízení, které provozují své aktivity v prostředí prospěšném pro lidský organismus. Jsou to nejruznější ozdravné pobyty v přírodě, lázeňství a všeobecně se již i cestovní ruch soustřeďuje na tyto nabídky. Základní návyky si přinášíme z rodiny, takže v rodině si začínáme osvojovat zvyky s životním prostředím spojené. Jak ho chránit, jak se k němu chovat a jak mu být prospěšný. Celé rodiny tak mohou trávit v přírodě volný čas a smysluplně ho využívat.

V přírodě se dá provádět mnoho činností (od sportovně rekreačních, odpočinkových, aktivního sportu), kde je široké uplatnění vlastních zájmů. Oblíbené jsou také vysokohorské túry, poznávání přírody a konkrétních lokalit.

Znalost přírody pomáhá jedinci pochopit problémy, které se vyskytují v přírodě, daleko citlivějším způsobem, když bude sám jeho účastníkem. Už ve výchově si děti vytváří vztah k životnímu prostředí, a proto je potřeba je vychovávat tak, aby měly citlivý a zodpovědný přístup k přírodě a životnímu prostředí. Společnost je odjakživa součástí životního prostředí, proto je naším úkolem ho ochraňovat.⁴⁶

2.4.2 Životní styl rodiny

Volný čas je jedním z mnoha ukazatelů životního stylu rodiny. To, jak rodina volný čas tráví, nám ukazuje na její priority. Pro životní styl jedince i rodiny je důležité, jak rodina vnímá významnost volného času. Jak moc si ho na pomyslné

⁴⁶ Srov. HEDERER, J. *Životní prostředí a výchova (výchova dětí od 3 do 8 let)*. s. 11.

stupnici důležitosti váží, jaké místo zaujímá v rodině. Součástí životního stylu je aktivita vynaložená na volnočasové činnosti a na různé jiné životní situace.⁴⁷

Tím, jak rodina žije, si dítě a mladý člověk utváří základy osobnosti, vytváří si postoj i k budoucímu životnímu stylu. Životní styl se pochopitelně mění s postupem času a zráním jedince. Limitujícími faktory jsou zdravotní stav a věk. Aktivity, které byly po celou dobu součástí života, nyní brzdí přibývajícím věkem nebo zhoršeným zdravotním stavem. To jsou jen jedny z mála faktorů. Životní styl rodiny jde nejlépe charakterizovat tím, když se podíváme na strukturu každodenních činností v rodině. Pokud se jedná o pestrou mozaiku různých aktivit, potom rodina žije životem velmi aktivním a bohatým na zážitky a volnočasové aktivity.⁴⁸

„Na životní styl rodiny má vliv:

- *rodinná atmosféra a hodnoty*
- *sexuální role*
- *struktura rodiny*
- *způsob výchovy“*⁴⁹

2.4.3 Společnost

*„Zprostředkujícím nástrojem mezi jedincem a společností je proces socializace (a výchovy jako záměrného působení).“*⁵⁰

*„Socializace v dnešním chápání znamená skutečnost, že lidský subjekt vzniká v závislosti na společnosti a jejích historických, materiálních, kulturních a institucionálních podmínkách.“*⁵¹

⁴⁷ Srov. HÁJEK, B.; HOFBAUER, B.; PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času – texty pro distanční studium*. s. 23-24.

⁴⁸ Srov. KRAUS, B.; POLÁČKOVÁ, V. *Prostředí-člověk-výchova (k otázkám sociální pedagogiky)*. s. 156-157.

⁴⁹ DINKMEYER, D. *Efektivní výchova krok za krokem*. s. 31-33.

⁵⁰ HAVLÍK, R.; KOŤA, J. *Sociologie výchovy a školy*. s. 43.

⁵¹ PROKOP, J. *Sociologie výchovy a školy*. s. 35.

Společnost působí na osobnost jedince prostřednictvím rozmanitých činitelů. Významné místo v životě člověka zaujímá socializace. Socializace je začleňování jedince do společnosti. Je to proces dlouhodobý a trvá po celý život. V socializaci dochází k přeměně jedince na kulturní bytost. Prostřednictvím socializace si člověk osvojuje sociální znalosti, dovednosti, návyky, učí se přijímat sociální role, morální pravidla dané společností, komunikaci s ostatními lidmi. V socializaci jde o vzájemné působení mezi jedincem a společností. Na osobnost jedince působí socializační stimuly i nezáměrným způsobem, to je např. vliv médií. Společnost v mnohém ovlivní jedince někdy dokonce více než samotná rodina.

Společnost klade na jedince obrovské nároky, které ne každý dovede přijatelným způsobem zvládnout. A právě volnočasová složka je tolik důležitá v životě jedince i celé společnosti.

Společnost oslovuje velkou masu lidí. Každá společnost si zakládá na svých hodnotách a řídí se stanovenými pravidly. Názorem společnosti je jedinec snadno ovlivnitelný. Názory na svět, život nebo politickou situaci získáváme také prostřednictvím hromadných sdělovacích prostředků.

2.4.3.1 Stále se rozšiřující konzumní způsob života

Konzumní způsob života je vyjadřován spotřebou a zábavou, nikoliv tvořením hodnot. Konzument je pouhý příjemce, nikoliv tvůrce. Vytváření hodnot jde stranou. I práce v konzumním způsobu života ustupuje do pozadí zájmu.

Nejvíce jsou konzumním způsobem života ovlivněny děti, kterým ještě chybí pevné ukotvení vlastních postojů a názorů. Mohou snadněji podlehnout reklamám, konzumnímu trávení volného času, ale nemusí to být pravidlo. Mnoho dospělých osob může být snadněji ovlivnitelných než děti. Většinou jsou to lidé, kterým chybí jasná představa o způsobu trávení volného času.

Konzumní způsob života se zřejmě rozvíjí atmosférou ve společnosti. Trávit svůj volný čas chce fantazii. Skoro ve všech organizovaných činnostech máme

přesně předepsáno, jak danou aktivitu vykonávat. Člověk jen přijímá, co mu někdo jiný předkládá, opakuje to, nepracuje tvořivě.

Aby dítě nepodlehlo tomuto striktnímu konzumnímu způsobu životu, měli bychom vytvářet v rodině i ve škole takové prostředí, v kterém by dítě zažívalo radostné chvíle, mělo se na co těšit a mohlo tvořivě realizovat své plány a sny.

Děti a mladí lidé by se měli naučit, co je v životě zbytečné a co naopak nezbytné. Překonat současný konzumní trend není snadná věc. Předpokladem je umět si vybrat z nabídky volnočasových možností a být v životě samostatný a vytvářet si volný čas podle svých představ.

2.4.4 Škola

„Škola se stává jako doprovodný jev společenského života v komplexních vrcholných kulturách nutností, když mimoškolní výchovné a informační procesy nejsou už schopny samy reprodukovat kulturní úroveň.“⁵²

Škola je druhou institucí, hned po rodině, kde se dítě seznamuje s nabídkou aktivit. Škola poskytuje dětem volnočasové instituce, mezi nejčastější patří družina a školní klub. Zde mají děti možnost využít volno téměř podle svého, ale zároveň jsou usměřňovány ze strany pedagoga nebo vychovatele. Činnost ve družině nebo školním klubu může být spontánní, ale i organizovaná.

Aktivity ve škole jsou založeny na dobrovolnosti a tím se vytváří prostor pro individuální rozvoj dětí a jejich zájmového vzdělávání. Zájmové vzdělávání může být jednorázové nebo pravidelné. Důležitá je spolupráce i s rodiči, kteří podporují své děti v zařízeních školy.

Dítě se ve škole rozvíjí dvojím způsobem. První způsob je klasické vyučování, kde se dítě učí podle standardních učebních osnov, když pomineme nejrůznější inovace ve výuce. A druhý způsobem jsou souběžné volnočasové aktivity. Ty se

⁵² HAVLÍK, R.; NOVOTNÁ, M.; PROKOP, J. *Vybrané kapitoly ze sociologie výchovy a vzdělávání*. s. 52.

v mnohém liší od povinného vyučování, jejich obsah je daleko volnější, aktivity jsou dobrovolné, přizpůsobují se dětem, jejich momentální náladě, mohou se obměňovat a vytvářet nové. Tyto aktivity nám dávají nejen určitý rozhled, ale děti si mohou vyzkoušet týmovou spolupráci, sociální kontakty a jejich využití v praxi. Děti se rozhodují samy, zda navštíví zájmovou činnost a tím se prohlubuje jejich motivace k činnosti, protože aktivity působí méně plošně a děti mají na výběr. Aktivity děti nesvazují a neřídí, ale naopak je podněcují k akci.⁵³

Setkáváme se s jednorázovými školními aktivitami, jako jsou: návštěvy kin a divadel, historických památek, výstav, prohlídky muzeí, sportovních utkání apod. Mezi časově delší jednorázové aktivity řadíme: školní výlety, lyžařské výcviky, školy v přírodě apod. Vedle jednorázových aktivit jsou ještě pravidelné zájmové aktivity. Do té spadají: sportovní družstva, zájmové kroužky, dramatické soubory, pěvecké soubory a další spolky, které mohou reprezentovat školu na různých soutěžích, které se pořádají mezi školami.⁵⁴

2.4.5 Vrstevníci

Vrstevníci většinou tvoří malou sociální skupinu. Její členové se nacházejí ve stejném věkovém rozložení. Vrstevnická skupina ovlivňuje jedince už před vstupem do školy, ale největší intenzity nabývá v období dospívání. Je to dáno tím, že mladí lidé se osamostatňují od rodiny a navazují nové vztahy s ostatními, věkově blízkými jedinci. Vrstevnická skupina si žádá osvojování nových rolí, způsobů chování, přijímání odpovědnosti.

Vrstevnická skupina dokáže velmi silně působit na jedince. Sdružování se do vrstevnických skupin je jednou z přirozených součástí života. Když děti a mladí lidé přestávají vidět ve svých rodičích autority a vzory, začínají je vidět ve svých vrstevnících.

⁵³ Srov. HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. s. 68-69.

⁵⁴ Srov. Tamtéž, s. 69-72.

Vrstevníci se stávají stále důležitějšími subjekty v životě jedince, až nakonec rodinu nahradí. Vrstevnická skupina může do určité míry usměrňovat nepříznivé vlivy, které se odehrávají v rodině. Nebo vrstevníci doplňují oblast v životě jedince, kterou rodina zanedbává. Vrstevnické skupiny vznikají nejčastěji ve škole v rámci školní třídy nebo dalším častým vznikem vrstevnických skupin bývá místo bydliště. Další možnosti vzniku vrstevnických part jsou například různé kluby nebo volnočasové aktivity.⁵⁵

Pro mnoho dětí a mladých lidí je velmi důležitý názor vrstevníků. Mnohem důležitější než ten rodičovský. Vrstevníci a vrstevnické skupiny ovlivňují jedince jak pozitivně, tak negativně. Pozitivní příklad je docela zřejmý, skupinky dětí se shromažďují na nějakém zájmovém kroužku, ke společným hrám, soutěžím. Jde jim o trvalé zážitky, vzpomínky i kamarádské vazby. V takové společnosti se děti cítí bezpečně a rády podobné skupiny navštěvují a vyhledávají. Negativními příklady jsou nejrůznější party, které se scházejí často z nudy, protože se neumějí smysluplně zabavit. Tyto party nebo gangy jsou pro společnost nepříznivé, protože často páchají trestnou činností a projevují se dalšími nevhodnými způsoby chování.

2.4.6 Sourozenci

Ve vývoji dítěte jsou nepostradatelné vztahy mezi sourozenci. Sourozenecké vztahy mohou významně přispívat k využívání volného času. Dítě, které se seznamuje s hrou a s trávením volného času, si nejčastěji začíná hrát se svým sourozencem. Pokud není mezi nimi hodně velký věkový rozdíl. Ideální věkový rozdíl jsou přibližně dva roky. Sourozenci se ovlivňují ve výběru hraček, her, napodobují jeden druhého, nejčastěji mladší staršího.

To, jaký vztah má dítě se sourozencem, může určovat, jaký si nejspíše vybuduje vztah s vrstevníky. I soupeřením a soutěžením se sourozenci navzájem ovlivňují. Roli zde hrají rodiče tím, jak své děti vychovávají a jaký vztah mají

⁵⁵ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie (dětství, dospělost, stáří)*. s. 191-193.

k jednotlivcům. Zda neupřednostňují některé dítě před jiným. To může dítě dosti omezovat a brzdit v jeho vývoji.

Prvorozené děti to mívají často těžší ve vytváření si určitých hranic a pravidel. Prvorozené dítě je vždy jakýsi výchovný „pokus“. Od nejstaršího dítěte se očekávají vyšší výkony a rodiče do něho vkládají naději, že to, co sami v životě promeškali, jejich dítě zrealizuje. U dalších dětí jsou rodiče možná o něco liberálnější a zkušenější ve výchově než u prvního potomka.

Výchova dětí a postoj k nim se mění průběhem času. V jedné rodině se mohou narodit sourozenci s úplně opačnými rysy osobnosti. Jiní si mohou být podobní nejen vzhledově, ale i charakterově. Respektování individuálních rysů osobnosti dítěte je podmínkou pro příznivý vývoj jedince a pozitivní klima v rodině.

2.4.7 Prarodiče

Prarodiče jsou potřebnou a plnohodnotnou součástí každé rodiny. I když jsou prarodiče o celou jednu generaci starší než jejich vnoučata, mohou jim být nápomocní. Prarodiče mohou svým vnoučatům předat zkušenosti, životní nadhled a také se podílejí na jejich výchově. Možnost být prarodičem by měl být přirozený proces v životě jedince. Prarodiče s příchodem dalšího člena rodiny získávají novou roli, s kterou se seznamují a ztotožňují.

Každý prarodič je na něco šikovný a tím může svá vnoučata obohatit a předat jim zkušenost nebo zálibu, která je spojuje. Společný čas, který prožívají takto vzdálené věkové kategorie, může přinášet mnoho pozitiv. Prarodiče se učí od vnoučat prožívat volný čas tak, jak je to v dnešní době obvyklé. A naopak vnoučata se učí od prarodičů zkušenostem, které vyplývají z jejich vyššího věku.⁵⁶

Prarodiče mohou rodiče zastoupit ve chvíli, kdy jsou rodiče zaneprázdnění. Takže doprovází děti do školy, zájmových kroužků, píší s nimi domácí úkoly do školy apod. Často tyto dvě skupiny spolu tráví prázdniny nebo volné chvíle.

⁵⁶ Srov. STRAŠÍKOVÁ, B. *V roli rodičů a prarodičů*. s. 38-39.

Prázdniny jsou tou výbornou příležitostí, kdy mohou prarodiče a vnoučata smysluplně trávit volný čas. Mají na sebe spoustu času, a tak mohou realizovat své plány, výlety, hry, povídání si, což naplňuje obě strany. Děti se učí zkušenostem a prarodiče jsou ve společnosti optimisticky naladěných mladých lidí.

2.4.8 Vzory

Každé dítě má nějaký vzor, chce se někomu podobat, mít stejné vlastnosti a dovednosti. Pozitivní vzory mohou děti motivovat ke smysluplným zájmům a zálibám. Dítě potřebuje vzor pro orientaci v životě.

Dětský věk je charakteristický nepřeborným množstvím zájmů. Jak děti dospívají, tak se zužuje okruh jejich zálib v tom smyslu, že už si daleko pečlivěji volí, kterými aktivitami se chtějí zabývat. Mají určitou představu o možnostech a smyslu trávení volného času. V dalších životních etapách se zájmy jedince ještě o něco zredukují, ale mohou jít více do hloubky. Může to být dáno dlouhým časem, po který se jedinec zájmu věnuje. Takže když se jedinec v dětství a mládí věnuje určité zálibě, může se to stát jeho celoživotní zálibou. Proto ta důležitost ve vzorech už od dětství.⁵⁷

Dítě vnímá vzor všemi smysly. Dobrý vzor u dítěte je daleko více motivující a lépe fungující, než jakákoli výchova. Když rodič chce, aby se dítě chovalo a jednalo správně, musí mu jít příkladem. Musí mu dát ten správný vzor, dát mu návod, jak se chovat, ale sám rodič se musí chovat stejně.

Problém nastává, když děti dospějí do puberty a rodičovský vzor začíná ztrácet na hodnotě. Děti přestanou své rodiče vnímat jako vzory, podle kterých se do té doby řídily. Děti v pubertě se často vzpírají rodičům a vytváří si vlastní svět, který je podle nich lepší a ve kterém se cítí nejlépe. A právě v tomto období je velice důležité, aby si děti vytvořily pozitivní zájmy a vzory, které nahradí ty rodičovské. Různé zájmové a volnočasové organizace jsou dobrou volbou, při níž

⁵⁷Srov. SAK, P.; SAKOVÁ, K. *Mládež na křižovatce*. s. 59.

mohou děti trávit volný čas mimo rodinu. Zde mladí lidé nacházejí nové vzory, které jim nahrazují rodiče.⁵⁸

Nežádoucími vzory se jednoznačně stávají idoly z akčních filmů, hororů a jim podobných žánrů. Děti to tak nevnímají, ty se chtějí svým vzorům přiblížit, co nejvíce to jde. Rodiče v nich ale často vidí zlo, skrytou i méně skrytou agresi a jiné negativní jevy, které se později mohou objevit u dětí, které je budou chtít napodobovat. Nejlepší cestou je děti motivovat a ukazovat jim jiné vzory a idoly, které jsou pro děti přínosné. A nejdůležitějšími vzory v životě dětí by měli být a zůstat po zbytek života jejich rodiče.

2.4.9 Zařízení volného času

„Zařízení volného času se vyznačují vymezenými funkcemi, výchovnými a vzdělávacími cíli, určitým stupněm institucionalizace a profesionalizace, organizační strukturou, prostorovou a materiální vybaveností. Dětem a mladým lidem pomáhají odpovídat na otázku, jak dobře prožít roky dětství a dospívání i jak se připravovat na dospělost.“⁵⁹

Zařízení volného času neustále přibývá, vznikají jak instituce státní, tak soukromé. Pro děti a mládež je to výhodné, mají větší výběr ze zájmových kroužků a mohou si podrobně nastudovat služby, které nabízejí jednotlivá střediska.

Mezi nejznámější střediska volného času patří Domy dětí a mládeže. Ty jsou velmi využívané a dítě si tu může vybrat z velké škály různých zájmových činností. Některé z volnočasových středisek nabízejí i prázdninové pobyty, aktivní víkendy, věnují se dětem o prázdninách a pořádají výlety.

Děti zařízení volného času navštěvují, protože je láká zájem o určitou činnost, také jsou rády ve společnosti vrstevníků a kamarádů. Nikde jinde by podobné

⁵⁸ Srov. PREKOP, J. *Jak být dobrým rodičem: krůpěje výchovných moudrostí*. s. 27-30.

⁵⁹ HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. s. 82.

zkušenosti ve skupině vrstevníků nemohly získat. Takováto skupina, jako je ve střediscích volného času, není ani v rodině, ani ve škole, proto je tolik unikátní a pro dítě prospěšná. Kromě toho, že děti činnost baví, se také mohou něčemu naučit a rozvíjet své schopnosti a talent. Někdy jsou volnočasová zařízení místem, kde dítě nalezne klid, porozumění a ocenění, kterých se mu doma nedostává. Jindy se může stát, že dítě chodí do střediska, protože doma nemá ideální podmínky pro hraní a rozvoj osobnosti. Střediska volného času jsou zde proto, aby pokračovala ve výchově dětí mimo rodinu a školu, jsou přirozenou součástí aktivit dítěte mimo tyto oblasti.

2.4.9.1 Volnočasové prostory

Odnepaměti je člověk spjatý s přírodou, proto i děti si nejraději hrají na otevřeném prostranství. Rády zažívají dobrodružství, stavějí si úkryty, zkoušejí své dovednosti. V přírodě je nespočet příležitostí, kdy mohou zažívat ojedinělá dobrodružství.

S neustále rostoucím počtem staveb, rodinných domů a obchodních center se dětem zmenšují jejich možnosti ke hraní v přírodě. Ubývá přirozených hřišť - sice se staví nová a moderní, ale na těch děti ztrácejí na fantazii, volnosti a kreativitě.⁶⁰

Děti si nedostatek fantazie kompenzují různě. Některé v důsledku přemíry energie nebo nudy ničí fasády domů, poškozují automobily, nebo šikanují své okolí. Jinou skupinou jsou děti, kterým volný čas plánují výhradně jejich rodiče, zahrnou je nejrůznějšími aktivitami a děti potom nemají ani čas jít ven se svými kamarády.

Zastavováním přirozených prostor se stávají obchodní centra stále více prosperující oblastí. Máme příležitost navštívit kryté bazény, fitness centra a další atrakce, které jsou náhražkou přirozených hřišť. Mají jednu nespornou výhodu, a

⁶⁰ Srov. REUYS, E. *Jak s dětmi trávit volný čas*. s. 7.

to, že se dají využívat celoročně, bez ohledu na nepřízeň počasí. Přirozených prostor stále ubývá právě v důsledku zastavování volných ploch.⁶¹

Pro většinu z nás je jistě přínosné, že existují tato centra s širokou nabídkou aktivit, ale dospělý jedinec i dítě potřebují přírodu ke svému plnohodnotnému stylu života.

2.5 Motivace ke smysluplnému využívání volného času

Využívat svůj volný čas „smysluplně“ dnes slyšíme snad ze všech stran. Co to ale znamená „smysluplně“ a jde vůbec každý den své volno takto trávit? Je to vůbec v silách a možnostech jedince?

Co nás může motivovat ke změně ve využívání volného času? Motivovat nás mohou například rodina, přátelé, sousedé. Vhodná motivace může předejít negativním vlivům ve společnosti. Je zde však otázka, jestli i přes ten všechn smysluplně využitý čas nesklouzneme k nějakým patologickým jevům. Je to na každém z nás a na výchově, kterou nám dali naši rodiče.

Jak motivovat děti, aby nepromarnily nejen svůj čas, ale i život patologickým trávením volného času? Jde především o vzbuzení zájmu, pozornosti pro danou činnost. Jedinec se nejlépe motivuje, když pozoruje někoho, jak něco dělá. Pouhé sledování nás může donutit něco na sobě zlepšit, změnit. Vidět, že někdo se realizuje ve svém volnu a přitom mu to přináší požitky, je dobrá motivace. Jít příkladem je asi ta nejlepší. Ukázat jedinci ten správný směr a cíl, to spočívá na vlastních postojích a realizaci v životě. Jak žije dospělý, rodič, do jaké míry může ovlivnit děti svým příkladem. Všechno však nezáleží jen na motivaci, ale i na spoustě dalších faktorů. Jsou to dispozice, kterými je jedinec předurčen.⁶²

Jedinec si neumí poradit v situaci, když má najednou volný čas. Nedovede ho pojmout a sám se vhodným způsobem zabavit. K rizikovým skupinám patří děti, které vyrůstají v rodině bez jakýchkoliv aktivit. V rodinách, kde je rodičům jedno,

⁶¹ Srov. REUYS, E. *Jak s dětmi trávit volný čas*. s. 7.

⁶² Srov. PROKEŠOVÁ, M. *Volný čas a co s ním?* s. 24-26.

co dělá jejich dítě. V takovém případě je velká pravděpodobnost, že tyto děti nebudou vědět, jak se zabavit a budou si volný čas kompenzovat negativními činnostmi. Když už selhává role rodiny, je zde důležitá role školy, která by měla dětem poskytovat nějaké školní kluby nebo družiny, anebo alespoň informovat o možnostech trávení volného času. Základem je dítěti předložit možnosti volnočasových aktivit a vzbudit v nich zájem o tyto činnosti.

K efektivnímu trávení volného času nestačí jen motivace, ale potřeba děti a mládež připravovat na činnosti a vést je k nim. Nuda je nejen nežádoucí, ale dokonce nebezpečná. Od ní se odvíjí celá řada negativních jevů. Záměrem volnočasových aktivit je kvalitně prožívat život ve všech jeho složkách, včetně volného času. To je záslužný úkol pedagogiky volného času.⁶³

Mohli bychom to shrnout asi následovně: dětem bychom měli nabízet smysluplné činnosti v jejich volném čase formou nejrůznějších kroužků, aktivit, činností. K osobnímu rozvoji dítěte a mladého člověka přispívají činnosti, které jsou zaměřené na vědomosti, kreativitu, emoce, spolupráci, ale zároveň i na samostatnost.

2.6 Hra a hraní

Hra je pro dítě tím, čím pro dospělé jejich zaměstnání, přináší radost, ale také někdy smutek. Dítě pomocí hry napodobuje své okolí. Rodiče nebo dospělí se někdy stávají součástí hry, proto by měli citlivě zasahovat do jeho průběhu nebo vůbec. Prostřednictvím hry se dítě stává i samostatným, a to ve chvílích, kdy se musí rozhodnout samo za sebe a kdy mu nemůže nikdo poradit. Ve hře má dítě také určitou míru odpovědnosti za své výkony, třeba při kolektivní hře. Hra by měla přinášet uspokojení z činnosti, rozvíjet jedince jak po stránce psychické, tak i fyzické. Činnosti by měly vyústit především ve hry, které děti zároveň i vychovávají. Hra je pro dítě povzbuzující i v oblasti prosazování se v kolektivu,

⁶³ Srov. KRAUS, B.; POLÁČKOVÁ, V. *Prostředí-člověk-výchova (k otázkám sociální pedagogiky)*. s. 162.

ale i ve spolupráci s ostatními dětmi. Děti hra baví a motivuje, pokud má dítě reálnou šanci zvítězit. Nikdy ale není vhodné dítě do něčeho nutit, když to odmítá. To platí i při hře.

Hra je výborný zdroj pro upevňování vztahů mezi rodiči a dětmi. Když se rodič účastní hry společně s dětmi, měl by působit přirozeně a spravedlivě, protože děti ho pozorují a řídí se jím. Pro rodiče je to významná chvíle, kterou tráví se svým dítětem a zároveň ho pozorují, jak se mu daří při hře, co mu jde a co méně. Správným výchovným působením může některé nedostatky dítěte vytěsnit. Ve společné hře se posilují citové vazby mezi rodiči a dětmi.⁶⁴

Hra by se měla vždy přizpůsobit dítěti, jeho schopnostem a možnostem, protože dítě má mít ze hry radost a ne stres. Je důležité umožnit mu pocít úspěchu, ale zároveň by si mělo každé dítě prožít i neúspěch. Odezva ze strany rodičů je nezbytná, dává dítěti pocít úspěchu nad vlastním výsledkem a také to, že někdo o něho stojí a zajímá se o něj.

2.6.1 Důležitost hry pro dítě

Dítě hru potřebuje k životu, je to přirozený proces v jeho vývoji. Hra ovlivňuje život dítěte ve všech oblastech života, ať už v oblasti kognitivní, tak sociální. Základem hry je radost z ní a přinášení příjemných pocitů. Dítě si hraje, aby se něčemu naučilo, nedělá to vědomě, jen zkouší a bádá, co mu hra může umožnit. Poté se prostřednictvím hry něco naučí a získává zkušenosti.⁶⁵

Nechat dítě si hrát je jeho právo, dítě se ve volném čase chce něčemu věnovat. A hra dobře zaujme místo ve volném čase. Děti, když jsou malé, hru potřebují k životu. Když jsou starší, také je pro ně hra důležitá, ale už si nacházejí i různé jiné činnosti, kterými by se zabavily. Hra ve starším věku může být zase o něco pestřejší, děti díky fantazii objevují svět her a mnoho z nich si samy vymýšlejí.

⁶⁴ Srov. DOLEŽALOVÁ, E. *Hry pro rodiče s dětmi: Hry pro rozvoj komunikace, aktivity zaměřené na rozvoj dítěte předškolního věku, příprava pro vstup do školy.* s. 7-8.

⁶⁵ Srov. KOŤÁTKOVÁ, S. *Hry v mateřské škole v teorii a praxi: význam hry, role pedagoga, cíl hry, soubor her.* s. 19-20.

Prostřednictvím hry se dítě učí pravidla fair play, což znamená, že se učí jednat zodpovědně a spravedlivě. Hra přináší dětem uvolnění, zábavu, poučení a smysluplné trávení volného času, zároveň je součástí orientace dítěte ve světě.

3 VLIV RODIČŮ NA VOLNÝ ČAS DÍTĚTE

3.1 Jak být dobrým vzorem

Děti se vždy učí imitací, co vidí u rodičů, je pro ně platné, a proto se chovají stejně. Nápodobou se děti učí i mluvit a opakují slova po rodičích. Děti mají vynikající schopnost napodobovat, opakovat a pozorovat své okolí. Vše, co dělají rodiče, budou nejspíše dělat i jejich děti, tak si děti osvojují názory, postoje a zvyky v životě. Z důvodu nápodoby jsou to právě rodiče a blízké okolí, které děti velmi ovlivňují.

Proto je důležité přemýšlet nad tím, jak se mají rodiče chovat, protože děti to budou opakovat. Být dobrým rodičovským vzorem znamená dobře si rozmyslet, jak před dětmi mluvit a jak se chovat. Děti se učí vším, co děláme, takže když se omluvíme za své nevhodné jednání, tak si to budou pamatovat a vědět, že chybovat je lidské, ale nejdůležitější je se omluvit a případné nedorozumění vysvětlit.

Vzor vidí děti ve svých rodičích. Když jim vštěpují základy morální výchovy, stanou se z nich lidé, kteří byli vychováni v duchu morální výchovy. Jedním z mnoha důležitých bodů výchovy je být dětem tím nejlepším vzorem a příkladem, a to vždy.

3.1.1 Nepřetěžují rodiče své děti?

Na začátku je pro nás dobré ověřit si, zda si dítě vybralo kroužek, kterému se chce skutečně věnovat. Největší chybou je, když děti do kroužků nutíme, potom

jsou z toho otrávené nejen děti, ale i rodiče. Pokud je rodič přesvědčený, že se dítě má více věnovat cizímu jazyku, je vhodné ho dobře motivovat, třeba mu navrhnout možnost, že do kroužku může chodit se svým kamarádem. Když už bude dítě spokojené s činností, kterou navštěvuje, je hodnotné si o tom povídat, pochlubit se svými úspěchy z aktivity. Dítě tak ocení, že se rodič zajímá o činnost v kroužku. Navštěvování kroužků by měla být dobrovolná činnost, dítě tam chodí kvůli sobě, ne kvůli tomu, že to chtějí rodiče.

Často se stává, že rodiče jsou příliš ambiciózní a vidí své děti na vrcholu slávy. Přehnaně nutí děti do činností, které je nebaví. To se potom často neobejde bez konfliktů a hádek, což narušuje stabilitu v rodině. Aby dítě provozovalo aktivitu na vrcholové úrovni, musí zde značnou roli hrát talent, vůle, odříkání a hodiny tréninku. V drtivé většině se dětem nepovede dosáhnout takto velkých úspěchů. A díky svým přehnaně ambiciózním rodičům přijdou o dětství a budou si z něho pamatovat pouze tréninky a odříkání.

Není lehké najít rovnováhu mezi přetěžováním a přílišnou leností a pasivitou dětí. Oba faktory jsou pokládány za negativní jevy. Kde je ale ta „rozumná“ hranice? V útlém věku dítěte jsou koordinátorem aktivity – pasivity dětí rodiče a ti by měli pro své dítě zvolit tu nejlepší variantu, už pro to, že je znají nejlépe.

3.1.1.1 Špatné stravovací návyky, obezita

Pasivita, špatné stravovací návyky, to je, dalo by se říci, fenomén dnešní doby. S tímto vším souvisí také vznikající obezita. Děti, mládež, ale i dospělí lidé v důsledku nedostatku volnočasových aktivit a pohybu trpí obezitou. Dnes je často skloňovaná jako civilizační choroba. Mnoho rodičů si také myslí, že jejich děti z obezity vyrostou, ale to je pouze iluze. Ve většině případů je obezita důsledkem špatné životosprávy, kterou lze jednoznačně definovat jako málo pohybu a nadměrný příjem jídla, pokud se nejedná o nemocného jedince.

Změnit svůj postoj k pohybu a ke stravování jde, ale v žádném případě to není jednoduchá záležitost. Jídlo v současné době není již jen prostředkem k zahnání

hladu, ale „dopink“, kterým se dají řešit třeba stresové situace. Ke změně životosprávy přispěje, když zmenšíme přísun potravin a budeme pečlivě vybírat, co konzumovat, a také zapojíme během dne více pohybu, začneme sportovat, cvičit. Nikdy asi nebude lehké dítě do tohoto režimu zapojit, protože do této doby v něčem vyrůstalo a bylo na něco zvyklé. Takže dítě bychom měli připravit na to, co ho čeká a vysvětlit mu, že to pro něho bude jen prospěšné. Důležitá je tu opět motivace. Můžeme začít sportovat s dítětem, díky tomu bude mít pocit, že s ním někdo sdílí jeho situaci a uvidí v nás ty vzory.

3.1.1.2 Vliv médií na děti a mládež

Vliv médií na mladou generaci je obrovský, když si uvědomíme, jak důležitou součástí ve využívání volného času dětí tvoří jen sledování televizoru. Televizní obrazovka stále hraje prim mezi médii, a to i přes velký rozmach ostatních médií, jako jsou počítače, počítačové hry, internet a další sdělovací prostředky.

Děti se se sdělovacími prostředky mohou setkávat každý den jak doma, tak už i ve škole. Někdy to může být přínosné, děti díky médiím získávají vědomosti a všeobecný přehled. Kromě vědomostí jsou média zdrojem pro relaxaci ve volném čase, časem odpočinku a oddechu.⁶⁶

Takže média musíme počítat do oblíbených volnočasových aktivit dětí a mládeže. Média také umožňují propojení s celým světem, to je jejich nesporná výhoda. Kromě všech přínosných podnětů s sebou bohužel média přináší i rizika. Příliš mnoho stráveného volna u televizoru a s tím související nedostatek pohybu, nevhodné pořady pro děti, pornografické stránky na počítači atd.⁶⁷

Vliv na užívání médií by měli mít především rodiče. Ti by měli rozumně dohlížet na to, na co se děti dívají v televizi, s kým si dopisují přes internet, ale zároveň ctít jejich soukromí. Nevhodné programy mohou ohrožovat názory dětí i jejich chování. Děti se mohou sžít s negativními postavami televizní obrazovky,

⁶⁶ Srov. HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. s. 129.

⁶⁷ Srov. HÁJEK, B.; HOFBAUER, B.; PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času – texty pro distanční studium*. s. 98.

což nepřispívá k jejich mravní zodpovědnosti. Děti mohou být médií úplně otupěny a ztrácejí nejen pojem o čase, ale i o realitě vůbec.⁶⁸

Média ovládají nejen jedince, ale i celou rodinu. Zejména televizor ubírá čas, který může rodina strávit vhodnějším způsobem. Když dovolíme dítěti, aby mělo televizor a veškerá dostupná média u sebe v pokoji, ztrácíme i čas, kdy se rodina na televizor mohla dívat spolu. Jistě, volný čas se dá trávit daleko lépe, ale rozhodující je, že je rodina spolu. Z toho vyplývá názor: televizní obrazovka a dítě ano, ale při citlivém vybrání vhodného pořadu a v omezeném množství.

3.2 Aktivity v rodině

Aktivity v rodině, jsou činnosti, které nejsou řízeny prostřednictvím žádných volnočasových center. Rodina si je vytváří sama. Činnosti ve volném čase v rodině se odrážejí od způsobu, jakým rodina žije. Co upřednostňuje, co je její prioritou, jaké uznává hodnoty. Děti, mládež, dospělí lidé a senioři tráví volný čas tak, jak jim to vyhovuje nejlépe. Aktivity nejsou jen součástí jedince, ale celé rodiny. Volnočasové aktivity rodiny vypovídají o jejich zájmech a potřebách. Děti a mládež se zpočátku hledají v trávení volného času, a proto je tu rodina, která jim ukazuje směr, jakým se vydat.⁶⁹

Některé rodiny raději tráví volný čas o samotě doma, na chatě, v přírodě. Jiné rády navštěvují volnočasová centra, komerční domy, jsou rády, když jim někdo volný čas zorganizuje. V současné době je obrovská nabídka aktivit pro rodiny. Přes sport, umělecké činnosti, dramatické kroužky atd. Sport obecně je velmi preferovanou volnočasovou aktivitou. Snad každá rodina se nějakému sportu věnuje. Ať už jsou to jen procházky nebo aktivní sportování, důležitý je pohyb.

Rodina se podílí nejen na pozitivním, ale i negativním trávení volného času. Na volný čas v rodině působí její začlenění do společnosti, dosažené vzdělání, sociální postavení, včetně přístupu k volnému času.

⁶⁸ Srov. KRAUS, B.; POLÁČKOVÁ, V. *Prostředí-člověk-výchova (k otázkám sociální pedagogiky)*. s. 70.

⁶⁹ Srov. SAK, P.; SAKOVÁ, K. *Mládež na křižovatce*. s. 59.

Rodiče by neměli být jediným organizátorem činností v rodině, ani nechat děti na pospas jejich živelnosti. Ideální je, když jsou rodiče spíše iniciátorem aktivit nebo spoluautory se svými dětmi.⁷⁰

Rodina je instituce, na které záleží, co si do života ze současné rodiny odnese. Na rodině závisí i jaké zážitky a zkušenosti nám rodina poskytne a to jsou zároveň i volnočasové zážitky.

3.2.1 Děti mohou přispět do rodiny novými aktivitami

Důležitou a samozřejmou součástí rodinných aktivit jsou děti. Bez nich by se aktivity neobešly, a když ano, byly by ochuzené o podněty a návrhy, které mohou poskytnout děti. Jejich fantazie je nekonečná a originální, takže může vhodně přispět k dotváření volného času. Děti do aktivit volného času v rodině mohou přispívat také tím, co se třeba naučily ve školním klubu nebo nějakém zájmovém kroužku. Mohou se naučit například nový druh sportu, který mohou učit i svou rodinu v jejich volném čase. Děti a mladí lidé mají v dnešní době možnost navštěvovat nepřeberné množství kroužků, které jsou nejrůznějšího zaměření. A stále vznikají nové instituce a aktivity, kterými mohou obohacovat své okolí.

3.3 Organizované aktivity

Organizované aktivity jsou aktivity nejčastěji uskutečňované v rámci nějaké skupiny, organizace, spolku. Ale i v rodině se uskutečňují organizované činnosti např. tím, že rodina si naplánuje víkend, společenské hry, dovolenou. Míra organizovanosti se různí. V rodinách je o něco menší, než třeba na zájmovém kroužku.

Zájmová aktivita příležitostná – to jsou jednorázové činnosti, např. výlety. Činnost je časově omezena a je řízena vedoucím.

⁷⁰ Srov. HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. s. 57.

Zájmová aktivita pravidelná – je provozována celoročně, v pravidelných intervalech, např. kurz tance, a je opět pod vedením instruktora.

Zájmová aktivita spontánní – je nejčastěji využívána individuálně, vedoucí není přímo určen, pokud ano, má funkci spíše jako konzultant.⁷¹

Mezi kategorií, která bude asi nejvíce využívat organizované činnosti ve volném čase, patří děti a mládež. Organizované činnosti připravují osoby k tomu způsobilé, často jsou to pedagogové volného času. Značnou část mladé populace oslovila organizovaná činnost v rámci sportu, ta je mezi dětmi velmi oblíbená. Volný čas slouží mladému člověku, aby rozvíjel všechny stránky své osobnosti, a zároveň působí jako opatření proti patologickým jevům ve společnosti.

Organizované činnosti mají vymezená pravidla, cíle - k čemu směřují, či čeho chtějí dosáhnout. Důležitým faktorem je dobrovolnost. Organizovanost se značně liší od individuálního trávení volného času. V organizaci je širší východisko a vyústění, touha patřit do kolektivu, kde lze zapojit svoji individualitu a zároveň se naučit pracovat v týmu.⁷²

Jedním z cílů organizovaných činností je přitáhnout další zájemce o tento druh trávení volného času. V dnešní době vzniká stále více organizací, které jsou zaměřeny na různé oblasti volnočasových aktivit, což napomáhá tomu, že si každý může najít činnost, která ho bude naplňovat.

3.4 Aspekty ovlivňující volnočasové aktivity

Aspektů, které ovlivňují volný čas, je mnoho, přes nesoudržnost rodiny až po nezájem dětí a rodičů o smysluplnost činností ve volném čase. Jeden z aspektů může také být sociální vyloučení ze společnosti a s tím spojené trávení volného času. Zdrojem sociálního vyloučení může být netolerance k lidem jiné národnosti, rasy. A tito lidé mohou mít velké problémy v nalézání organizovaných aktivit, kde by je ostatní bez předsudků přijali.

⁷¹ Srov. HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. s. 21.

⁷² Srov. HÁJEK, B.; HOFBAUER, B.; PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času – texty pro distanční studium*. s. 39-40.

Dalším aspektem je ekonomická stránka, velký věkový rozdíl mezi rodiči a dětmi, někdo odmítá zabývat se volným časem nebo někdo se vůbec neumí orientovat v nabídkách volného času atd.

3.4.1 Ekonomická stránka

Ve společnosti je dost rodin, které si nemohou dovolit z ekonomických důvodů zaplatit dětem veškeré koníčky, které by děti chtěly. Už jen samotné docházení do volnočasových center je nemalý výdej z rodinného rozpočtu.

Špatná ekonomická situace mladých rodin, které musí pokrýt nejnütnější výdaje na domácnost, citelně zasahuje i do trávení volného času rodiny. Rodina musí zajistit v první řadě chod domácnosti a funkčnost rodiny, proto už jim mnohdy nezbyvají finance na pořizování drahých kroužků pro děti. I u rodičů někdy vzniká potřeba shánět si druhé zaměstnání, aby se rodina lépe finančně zajistila, a to samozřejmě na úkor volného času.⁷³

Náklady na volný čas mají rostoucí tendenci. Nejvíce to pociťují rodiny s větším počtem dětí, které musejí pečlivě vybírat činnosti pro své děti a zároveň musejí jednat spravedlivě. Možná ještě hůře na tom mohou být rodiny rozvrácené, kdy matka samoživitelka nemá dostatek finančních prostředků pro zájmovou činnost svých dětí.

3.4.2 Věkové rozložení dětí a rodičů

Dalším aspektem a důležitým znakem je i věk rodičů. Věk může hrát roli mezi dětmi a rodiči v trávení volného času. Mladí rodiče mohou jít snadněji vzorem v trávení volna, protože spíše s dětmi provozují aktivity a seznamují je s nimi. Starší rodiče nemusejí být samozřejmě stranou, ale častěji mohou mít obavy o dítě, z čehož může plynout nedostatek volnosti ve volném čase a ve výběru

⁷³ Srov. HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. s. 35-38.

volnočasových aktivit. Ale třeba naopak právě starší rodiče budou chtít dokázat svým dětem, že jsou schopni také ve vyšším věku držet krok s mladší generací. Starší rodiče už mohou být zase zodpovědnější, starostlivější, mít vyhraněnější zájmy a koníčky. Mladí rodiče mohou ještě ve volném čase tápat, co bude pro jejich děti nejvhodnější náplní volného času.

Oba případy, mladá a starší kategorie rodičů, může vést ke komplikacím v oblasti trávení volného času. V tomto případě by se měl udělat kompromis a ujasnit si pravidla v rodině, co se v rodině od volného času očekává a žádá.

3.4.3 Volný čas jako odmítaná součást života

Pro někoho volný čas nehraje v životě vůbec důležitou roli. A to je právě omyl, protože volný čas je jednou z hodnot, která je v našem životě nezbytná. Podceňování volného času má negativní důsledky. Nuda ve volném čase s sebou přináší patologické trávení volného času i možnou neznalost volnočasových aktivit. Neschopnost zorganizovat si volný čas nebo tu může hrát roli lenost zabývat se ve volnu něčím pozitivním.

Mnoho lidí po splnění všech povinností skutečně volný čas má, ale neumí se orientovat v nabídkách volnočasových center a sami si ho zorganizovat neumí. Příčinou tohoto jevu může být nedostatečná motivace a informovanost. Neznalost nabídek volnočasových možností posiluje izolaci v této oblasti a tím pádem zasahuje i do dalších oblastí v životě.⁷⁴

Aby děti a mladí lidé mohli pozitivně využívat volný čas, je důležité zrealizovat řadu nabídek, dostatečně přitažlivých a motivujících, které osloví všechny věkové kategorie. Podněcující roli zde hrají dospělí, kteří vystupují jako podpora, která má směřovat ke zdárnému trávení volného času dětí.

Někdo volný čas nevyužívá z důvodu velké pracovní vytíženosti, anebo se rozhodně, že ho využívat jednoduše nechce. K odmítnutí volného času dochází z důvodu zaměstnání, sociálního postavení a již zmiňované ekonomické situace.

⁷⁴ Srov. HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. s. 44-46.

Většinou jde o vlastní rozhodnutí, nebo k tomuto rozhodnutí jedinec dojde z nějakých závažných příčin. Velkou roli v odmítnutí volného času hraje workoholismus.⁷⁵

3.4.3.1 Workoholismus

Workoholismus byl pojmem ještě donedávna neznámým, v současnosti však je stále častěji skloňovaný. Je to nový druh závislosti, jedná se o závislost na práci. Workoholismus zanedbává volný čas, nastávají krize v mezilidských vztazích, rodiny se začínají hroutit a jedinec zjišťuje, že jediný kdo mu zbyl, je už jen ta práce.

Jednou ze známek začínajícího workoholismu je zdravotní stav, následují chování a psychika. Člověk je podrážděný, častěji vybuchuje, je neklidný, nedokáže odpočívat. K dalším znakům závislosti na práci patří nedostatek možností a příležitostí k uspokojivému trávení volného času. Jedinec nedovede vypnout a naplno si užívat požitky z volného času. Člověk, který je závislý na práci neustále, překračuje své fyzické i psychické schopnosti. Neumí si odpočinout, a když už odpočívá, cítí se provinile. Má neustálé nutkání něco dělat, nebo na práci alespoň myslet.

Někdy se může stát, že člověk závislý na práci argumentuje, že do práce chodí kvůli nevlídné atmosféře, která panuje doma. Tady nám vyvstává otázka, zda nevlídná atmosféra nesouvisí nějak s nadměrným pracovním nasazením. Některé rodinné situace mohou závislosti na práci přispět. Jedná se např. o situaci, kdy rodiče nezvládají výchovu svých dětí apod. S takovými problémy si workoholik sám poradit neumí a ani si problém nechce připustit, proto se raději vrhá opět do práce. Takto se problémy nevyřeší, ale naopak ještě prohloubí.⁷⁶

⁷⁵ Srov. HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. s. 41.

⁷⁶ Srov. NEŠPOR, K. *Závislost na práci: jak nebýt workoholikem, jak si udržet zdraví, jak si udržet pracovní výkonnost, jak pomoci blízkému člověku*. s. 44-45.

4 ÚVOD K DOTAZNÍKOVÉMU ŠETŘENÍ

Dotazníkové šetření proběhlo v dubnu 2008 ve dvou střediscích volného času. Jedno ze středisek bylo Salesiánské středisko pro volný čas a druhým střediskem byl Dům dětí a mládeže, obě střediska volného času se nacházejí v Českých Budějovicích.

Měla jsem připravených 100 dotazníků, z čehož se mi jich vrátilo 83. Každému středisku jsem dala 50 dotazníků. Z Domu dětí a mládeže se jich vrátilo 50, tedy celých 100%. A ze Salesiánského střediska se jich vrátilo 33, takže 17 dotazníků zůstalo nevyplněných.

Samotné vyplňování dotazníků provázela ochota respondentů.

4.1 Cíl výzkumu

Dotazníkem jsem se pokusila zjistit, jaký vliv mají rodiče na děti v oblasti trávení volného času. Jak tráví rodina svůj volný čas, jaká je komunikace a vztahy v rodině.

4.2 Metody výzkumu

Dotazování je nejčastější aplikovaná metoda u nás i v zahraničí. Jde o shromažďování informací od respondentů, kteří odpovídají na předložené otázky. Nejčastější podoba tohoto dotazování je dotazník.

Při zadávání dotazníků je nutné respektovat určité zásady:

- A) správná struktura dotazníku – zda zvolit otázky: otevřené, uzavřené, škálované nebo kombinace z nich
- B) přiměřený obsah a rozsah
- C) způsob zadávání dotazníku

Výhody: za krátký čas získáme dostatek odpovědí od respondentů.

Nevýhody: subjektivita odpovědí respondentů – nevyloučí ji ani anonymita.

4.3 Analýza výsledků výzkumného šetření

4.3.1 Základní údaje o výzkumném vzorku

Počet respondentů z úplných a neúplných rodin

Pro hodnocení vlivu rodičů na zájmovou činnost dítěte považujeme za důležitý údaj o úplnosti rodiny, protože vycházím z předpokladu, že v úplné rodině dochází k intenzivnější interakci rodičů s dětmi, a tedy i k většímu ovlivnění zájmové činnosti dětí rodiči.

V našem výzkumném vzorku bylo z obou zařízení 65 dětí z rodin úplných a 18 dětí z rodin neúplných. Děti z úplných rodin tvořily tedy 78,3% zkoumaného vzorku, děti z neúplných rodin naproti tomu pouze 21,7%. Pokud v dalším textu analýzy uvádím zvlášť údaje týkající se úplných a neúplných rodin, užívám pro děti z úplných rodin zkratky „U“, pro děti z neúplných rodin zkratky „N“.

Podíl počtu respondentů ze Salesiánského střediska a z Domu dětí a mládeže

Abych dosáhla větší validity výsledků šetření, chtěla jsem, aby ve výzkumném vzorku byli zastoupeni účastníci aktivit alespoň dvou domů dětí a mládeže. Proto jsem respondenty vybírala jak v Domě dětí a mládeže, jehož zřizovatelem je Město České Budějovice (Dům dětí a mládeže - U Zimního stadionu 1, 370 01 České Budějovice) tak i v Domu dětí a mládeže, jehož zřizovatelem je církevní subjekt (Salesiánské středisko mládeže – Dům dětí a mládeže v Českých Budějovicích, Emy Destinové 1, 370 05 České Budějovice). Respondentů

z městského domu dětí a mládeže je 50 (tj. 60,2% ze všech respondentů). Respondentů ze salesiánského střediska je 33 (tj. 39,8%).

Vzhledem k tomu, že většina zájmových útvarů má v obou střediscích obdobný obsah a formu, ukázalo se, že pro celkové výsledky mého šetření má rozlišení původu respondentů (z městského DDM nebo salesiánského DDM) význam pouze u některých otázek. V tom případě používám pro městský dům dětí a mládeže zkratku „DDM“ a pro salesiánský dům dětí a mládeže zkratku „SS“.

Poměr počtu dívek a chlapců

Dalším údajem, který se u některých otázek ukazuje jako důležitý, je údaj o pohlaví respondenta. Existují totiž některé zájmové útvary „typicky chlapecké“, jiné „typicky dívčí“ a opět jiné, v nichž je účast chlapců a dívek prakticky vyrovnaná. Poměr počtu dívek a chlapců v našem výzkumném vzorku byl téměř vyrovnaný. Dívek bylo 39 (tj. 47% ze všech respondentů), chlapců bylo 44 (tj. 53%). Pro chlapce užívám nadále označení „M“ (muži), pro dívky „Z“ (ženy).

Struktura vzorku podle věku

Věková struktura respondentů byla následující:

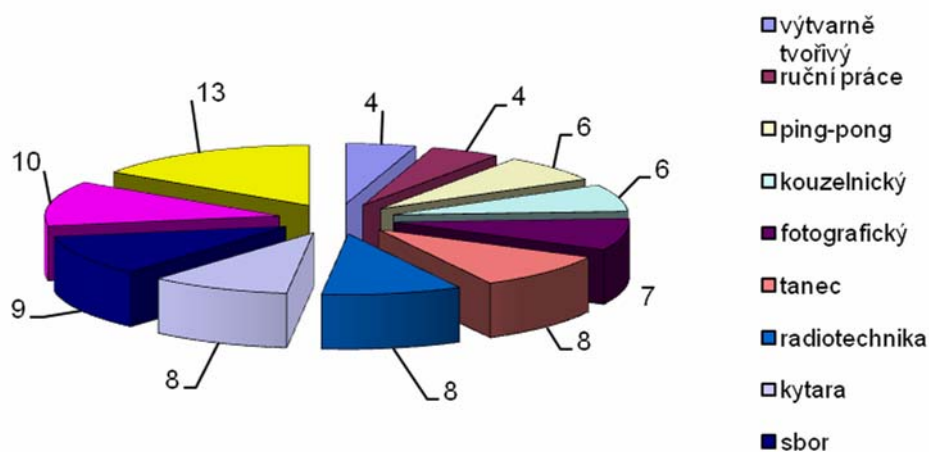
<i>Věk</i>	<i>Počet</i>
5 let	2
7 let	2
8 let	2
9 let	5
10 let	6
11 let	14
12 let	14
13 let	8
14 let	14
15 let	6
16 let	7
17 let	1
18 let	2

Z tabulky vyplývá, že většina respondentů (89%) jsou děti ve věku od 9 do 16 let. Více než polovina vzorku je tvořena dětmi ve věkovém rozmezí 11-14 let (50 respondentů, tj. 60,2%). Průměrný věk všech respondentů byl 12,3 roku.

4.3.2 Druhy zájmových činností zkoumaného vzorku

Vliv rodičů na aktivitu v zájmových útvarech bezesporu souvisí s konkrétním obsahem zájmových kroužků. Dá se předpokládat, že například rodiny sportovně založené budou patrně podporovat sportovní vyžití svých dětí, naproti tomu rodiny, v kterých se aktivně muzicíruje, budou spíše podporovat hudebně zaměřené zájmové kroužky. Obsahovou strukturu kroužků navštěvovaných našimi respondenty ukazuje následující graf.

Graf č. 1: Rozdělení podle kroužků

Z grafu vyplývá, že většina našich respondentů (55 dětí, tj. 66,2%) navštěvuje umělecky zaměřené zájmové útvary (výtvarně tvořivý, kouzelnický, fotografický a taneční kroužek, výuku hry na kytaru, sbor a keramický kroužek). Menší je podíl pracovně a technicky zaměřených zájmových útvarů (ruční práce, radiotechnika, letecké modelářství), tvoří pouze 22 respondentů, tj. 26,5%. Nejmenší podíl respondentů tvoří účastníci sportovní aktivity – kroužku stolního tenisu (13 dětí, tj. 15,7%). Uvedený nepoměr bohužel negativně ovlivnil výpovědní hodnotu celého šetření, poněvadž právě u sportovních aktivit jsme předpokládali největší podobnost mezi zájmovými aktivitami dětí a rodičů.

4.3.3 Korelace zájmů rodičů v dětství se zájmy jejich dětí

Dalo by se předpokládat, že děti budou mít blízko k zájmovým činnostem, které kdysi vykonávali jejich rodiče, protože právě tyto činnosti budou rodiče více podporovat, a to na základě vlastních zkušeností z dětství. Tuto hypotézu jsem se pokusila ověřit otázkou: „Navštěvovali tvoji rodiče stejný nebo podobný kroužek, když byli ve tvém věku?“. Respondenti mohli odpovídat tímto způsobem:

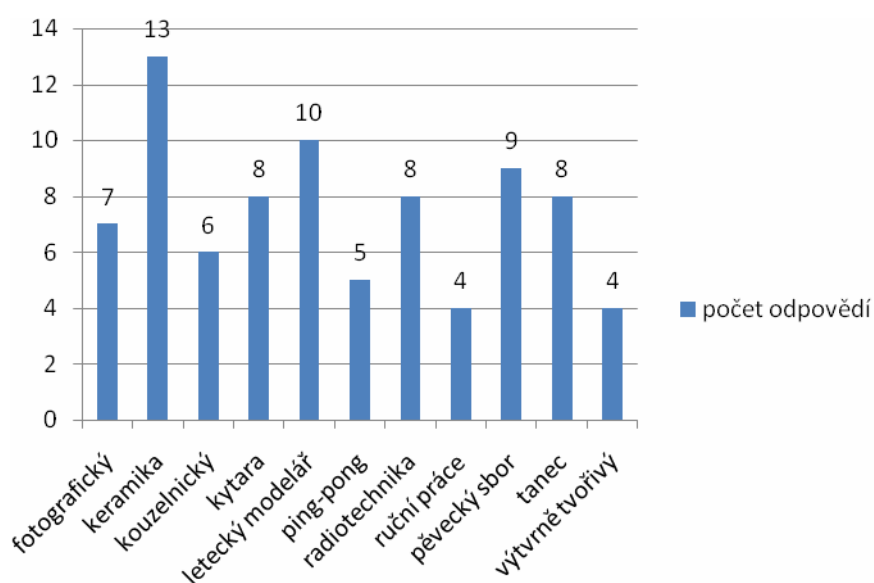
a) ano, úplně stejný

b) o trochu jiný

c) ne

Výsledek odpovědí znázorňuje následující graf.

Graf č. 2: Zájmové činnosti dětí, kterým se v dětství věnovali i jejich rodiče

Výsledky této otázky jsou sice zajímavé, je ovšem obtížné najít klíč k jejich interpretaci. Pokuším se přesto interpretovat alespoň některé údaje.

Začneme u nejnavštěvovanějšího kroužku – keramiky (celkem 13 respondentů), z nichž pouze jeden uvedl, že rodiče navštěvovali podobný kroužek. Zde je interpretace nejsnadnější. Pořízení keramické pece je velmi nákladná záležitost a kromě toho se až v posledních desetiletích začala keramika záměrně uplatňovat v terapii a ve výchově. Proto rodiče dnešních dětí zpravidla nemohli takový kroužek navštěvovat. Zdá se, že by se mohla podobně interpretovat také negativní korelace u ostatních výtvarně zaměřených kroužků, např. u

fotografování, u něhož se ze 7 respondentů, kteří tento kroužek navštěvují, pouze jeden hlásí k tomu, že rodiče navštěvovali podobný kroužek, můžeme se domnívat, že rozdíl je dán jak současnou snadností fotografování (digitální fotoaparáty) a rostoucí popularitou výtvarných aktivit. Podobně můžeme uvažovat i o dalším kroužku s negativní korelací, o výtvarně tvořivém kroužku.

U kroužků s pozitivní korelací (kytara a radiotechnika) můžeme předpokládat, že tyto kroužky byly rozšířené i v době dětství rodičů dnešních dětí, takže mají dlouhodobou tradici. Totéž můžeme tvrdit o kroužcích, kde je korelační poměr zhruba vyrovnaný (ping-pong, sbor a tanec). Poněkud překvapivá je negativní korelace u kroužku leteckého modelářství (z 10 účastníků pouze u 2 navštěvovali tento kroužek rodiče) a ručních prací. Naproti tomu překvapuje, že již generace rodičů znala kouzelnický kroužek (z 6 účastníků uvádí jeden, že se rodiče zúčastnili stejného, tj. kouzelnického kroužku, a jeden, že se zúčastnil podobného kroužku).

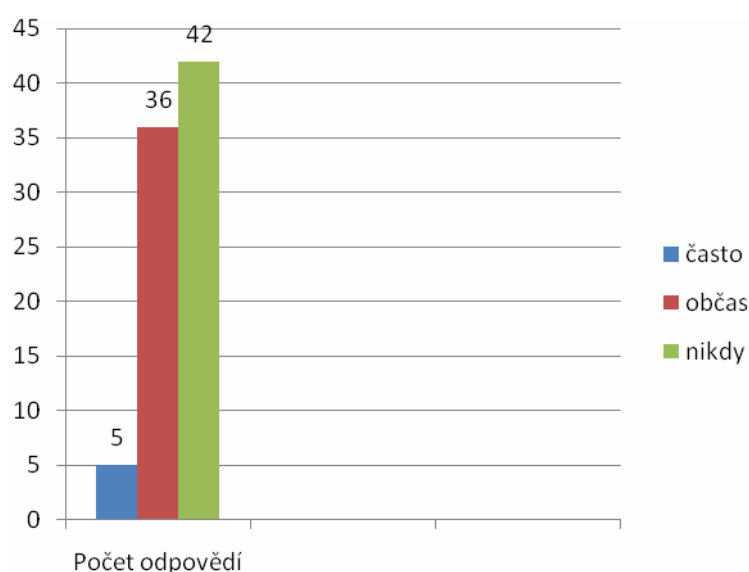
Výsledky této otázky celkově potvrzují, že alespoň část dětí (cca 1/3, tj. 27 z 83) navštěvuje stejný nebo podobný kroužek, jako jejich rodiče. Procento kroužků, které by ale byly obsahově natolik obdobné, že by je respondenti označili jako „stejně“ je ovšem značně menší, je to necelých 11% (9 z 83). Domnívám se však, že určitá rozdílnost kroužků dnes a v době dětství rodičů je pochopitelná.

4.3.4 Korelace mezi činností a komunikací v rodině a zájmovými útvary

Předpokládaná korelace mezi společnou činností v rodině a zájmovou činností dětí patřila k nejdůležitějším otázkám našeho šetření. Respondenti mohli na otázku: „Děláte tuto činnost (myšleno činnost, která je obsahem zájmového kroužku) i doma s rodiči?“ odpovědět třemi způsoby:

- a) často
- b) občas
- c) nikdy

Graf č. 3: Počet dětí, které provádějí také doma s rodiči stejnou zájmovou činnost, jaké se věnují v navštěvovaném zájmovém útvaru

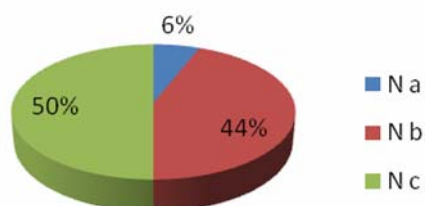

Výsledek této otázky je poměrně zajímavý. Ukazuje se, že skoro polovina dětí (36 respondentů, tj. 43,3%) provádí spolu se svými rodiči aspoň občas (ovšem pouze 6%, tj. 5 dětí uvádí, že „často“) stejnou aktivitu, jakou se zabývají v rámci navštěvovaného zájmového útvaru. Tento výsledek se dá interpretovat jako částečné potvrzení předpokladu, že zájmová činnost dětí navazuje na činnost v rodině.

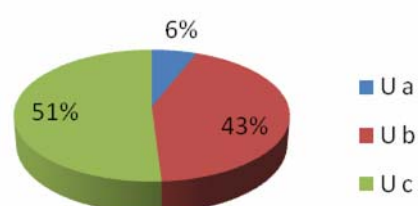
Domnívala jsem se, že se korelace mezi volnočasovou aktivitou doma a v zájmových útvarech výrazně liší u rodin úplných a neúplných. Tato moje domněnka se nepotvrdila, jak zřetelně ukazují následující dva grafy. První graf

obsahuje procentové zastoupení respondentů z neúplných rodin, kteří provádějí doma stejnou zájmovou činnost, jaké se věnují v navštěvovaném zájmovém útvaru, druhý graf zobrazuje totéž v úplných rodinách.

Graf č. 4 Neúplná rodina

Úplná rodina

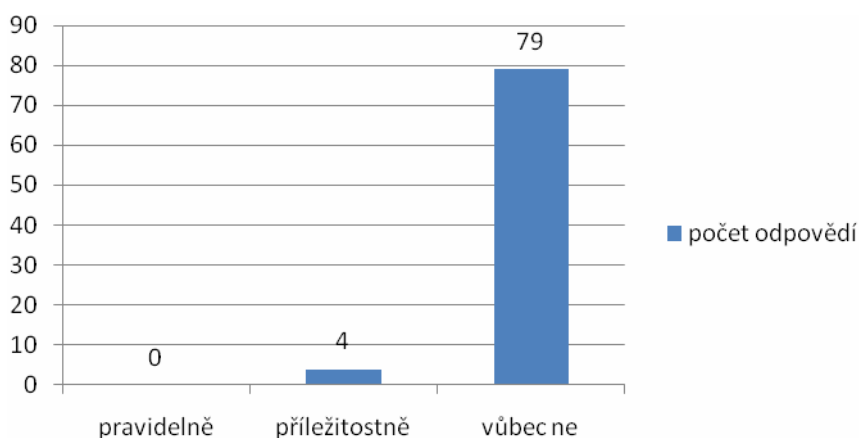

Za další možnou formu ovlivnění volnočasových zájmů dětí rodiči považují profesní činnost rodičů. Proto jsem do dotazníku zařadila otázku: „Živí se touto aktivitou tvoji rodiče?“ Také zde měli respondenti tři možnosti odpovědí:

- a) pravidelně
- b) příležitostně
- c) vůbec ne

Jak je vidět z následujícího grafu, je procento rodičů, kteří by profesionálně vykonávali činnost, která je obsahem zájmového útvaru navštěvovaného dětmi, velmi malé, prakticky zanedbatelné. Z celého vzorku pouze 4 děti (tj. 5%) uvedly, že jejich rodiče dělají příležitostně takovou činnost, přičemž pravidelně neprovádějí takovou činnost žádní rodiče dětí zkoumaného vzorku.

Grafč. 5: Zájmová činnost dítěte je/není obsahem zaměstnání rodičů

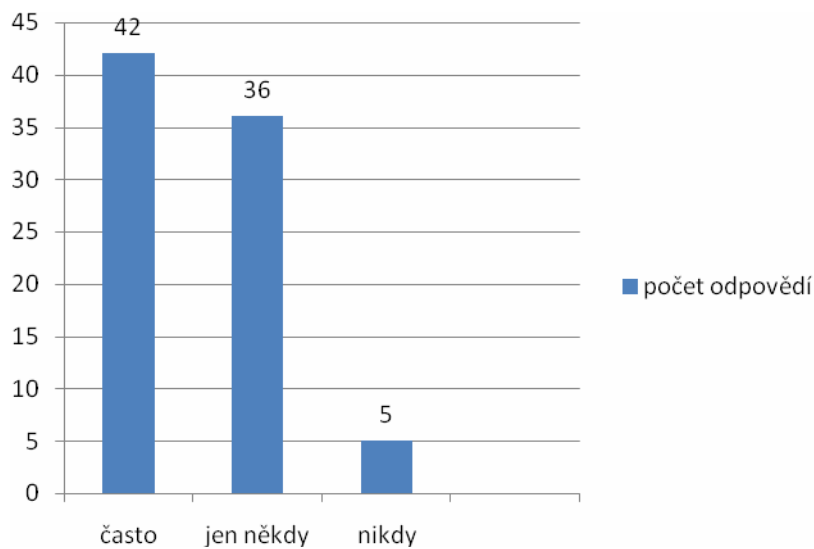

Aktivita dítěte v rámci zájmového útvaru je bezesporu závislá na zájmu rodičů o činnost jejich dítěte, tedy na komunikaci rodičů s dětmi o kroužcích, které děti navštěvují. Proto byla do dotazníku zařazena otázka: „Povídáte si s rodiči, když přijdeš z kroužku, o tom, co jsi tam dělal?“ Na tuto otázku byly tři možné odpovědi:

- a) často
- b) jen někdy
- c) nikdy

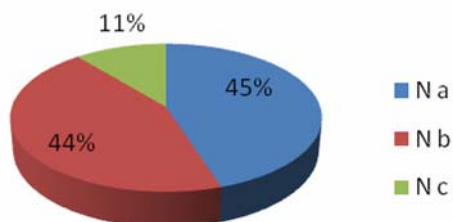
V tomto případě nás zajímalo také, zda je komunikace o zájmových kroužcích častější v úplných nebo v neúplných rodinách. V prvním grafu máme znázorněny výsledky v absolutních číslech, v dalších grafech vidíme poměr odpovědí v rodinách úplných a neúplných v procentech.

Graf č. 6: Komunikace rodičů s dětmi o činnosti v zájmovém útvaru (celkově)

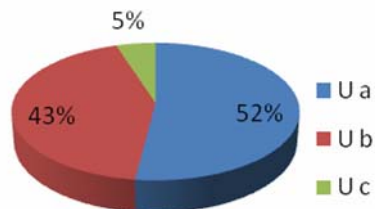

Graf č. 7: Komunikace o zájmovém útvaru

- v neúplných rodinách

- v úplných rodinách

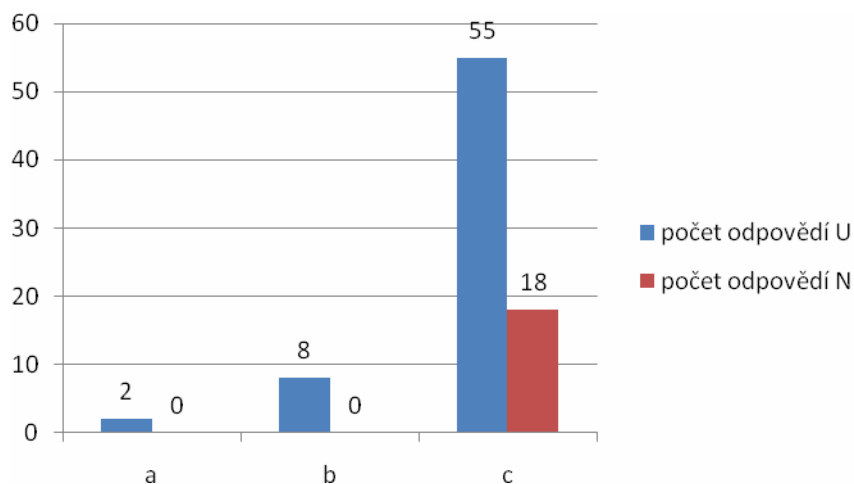
Výsledky odpovědí na tuto otázku jsou z pedagogického hlediska celkem uspokojivé. Procento rodičů, kteří s dětmi vůbec nekomunikují o jejich zájmových činnostech je zanedbatelné. Z celkového počtu 83 respondentů, pouze 5 respondentů (tj. 6%) uvádí, že s nimi rodiče o navštěvovaných kroužcích vůbec nekomunikují. Při procentovém srovnání se objeví malý rozdíl mezi poměry v úplných a neúplných rodinách: v úplných rodinách se komunikuje trochu víc o činnosti dětí v zájmových kroužcích, než v rodinách neúplných.

Poslední údaj svědčící o korelaci současných zájmů rodiny se zájmem dítěte je společná účast rodičů a dětí na kroužku. Dotazník obsahoval otázku: „Navštěvuješ společně s rodiči nějaký kroužek?“ Možnosti odpovědí byly následující:

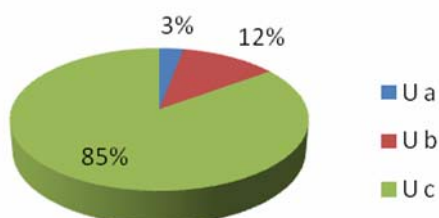
- a) ano, chodíme na něho společně
- b) jezdíme společně s rodiči na výlety, které pořádá toto zařízení (např. víkendové pobyty, prázdninové akce atd.)
- c) ne, rodiče mají jiné zájmy

Následující dva grafy obsahují výsledky odpovědí, a to jak v absolutních číslech, tak potom v procentuálním zastoupení dětí z úplných rodin. U respondentů z neúplných rodin ani v jednom případě nechodí rodič s dítětem na zájmový kroužek.

Graf č. 8: Společná účast rodičů s dětmi na zájmovém útvaru (celkově)

Graf č. 9: Společná účast rodičů s dětmi na zájmovém útvaru (úplné rodiny)

Výsledky odpovědí na tuto otázku dotazníků ukazují, že společná účast rodičů a dětí na zájmovém útvaru je výjimkou. Celkově se objevily mezi respondenty pouze 2 příklady, kdy děti chodí s rodiči na kroužek a 8 případů, kdy se rodiče zúčastní společně s dětmi dalších aktivit příslušného zařízení (zde se zdá, že je výhodnější nabídky městského domu dětí a mládeže než salesiánského střediska, protože účastníků z řad rodičů je zde více). Zajímavé je, že všechny případy, kdy se rodiče zúčastní aktivit zařízení spolu s dětmi, se týkají úplných rodin. Zdá se,

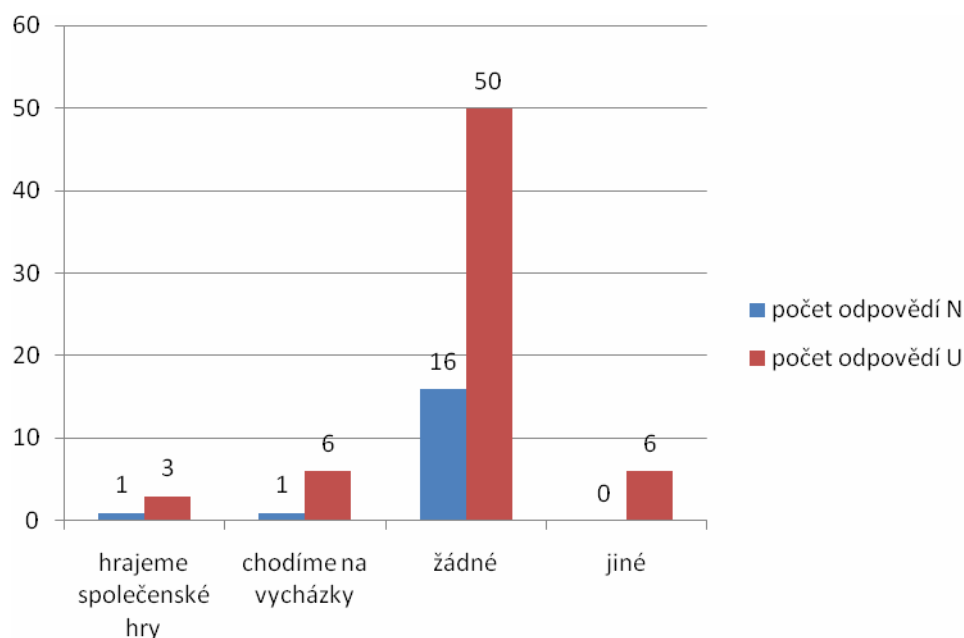
že rodiče dávají své děti do kroužků, protože sami mají mnoho práce nebo je to z jiného podobného důvodu, anebo z důvodu, že chtějí, aby děti měly zájem i mimo rodinu a něčemu se přiučily i jinde, a proto s dětmi na žádný kroužek nechodí.

O zájmech dítěte a jeho rodičů vypovídá ovšem také obsah ostatních společných činností, které rodiče provozují společně se svými dětmi. Na to byla zaměřena otázka: „Jaké jiné činnosti doma s rodiči provozujete?“, na niž mohli respondenti odpovědět čtverým způsobem:

- a) hrajeme různé společenské hry
- b) chodíme na vycházky, do přírody
- c) žádné
- d) jiné (s možností uvést konkrétní činnost)

Souhrn odpovědí znázorňuje následující graf.

Graf č. 10: Společná činnost rodičů s dětmi

Z uvedeného grafu vyplývá, že většina rodičů neprovádí s dětmi žádnou společnou činnost (66 z 83, tj. 79,5%). Procentuální poměr mezi rodinami úplnými a neúplnými je skoro stejný (neúplné rodiny: 78%, úplné rodiny: 83,5%). Tento výsledek považuji za skutečně alarmující. Svědčí o tom, že většina rodičů podceňuje důležitost společných činností s dětmi. Naproti tomu rodiče, kteří se dětem věnují, provádí s nimi pravděpodobně více činností, jak vyplývá ze skutečnosti, že respondenti v několika případech zatrhli více možností.

Je zajímavé uvést „jiné činnosti“, které děti uváděly, ačkoli se jedná pouze o šest respondentů. Jsou to tyto činnosti:

- úklid, chodíme na zábavy
- hrajeme karty
- televize, výlety
- jezdíme na kole
- hrajeme na počítači
- hrajeme fotbal

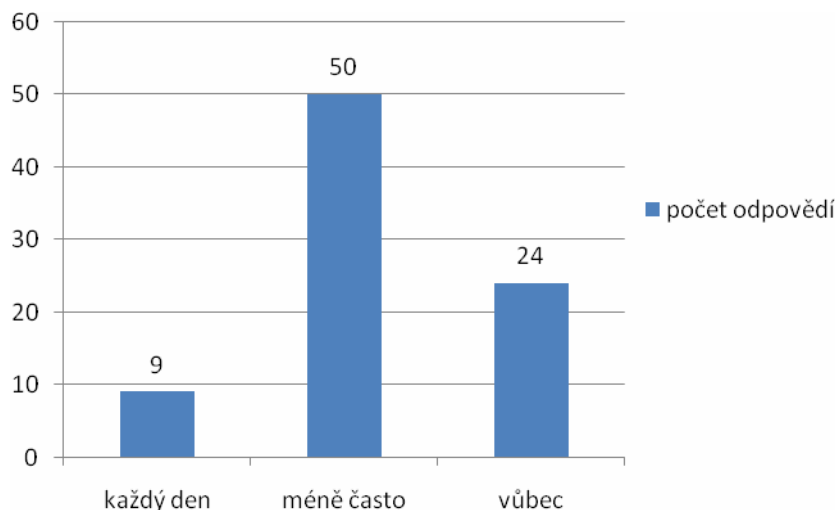
Nepříznivý dojem, který ve mně zanechaly výsledky otázky po společných aktivitách rodičů a dětí je aspoň z části korigován výsledky další otázky „Jak často si s tebou rodiče hrají?“

Na tuto otázku mohli respondenti odpovědět:

- a) každý den
- b) méně často
- c) vůbec

Následující graf nám ukazuje poměr odpovědí:

Graf č. 11: Jak často si rodiče hrají se svými dětmi

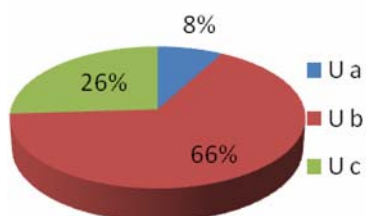

Výsledky odpovědí na tuto otázku nám sdělují, že je sice malé procento rodičů, kteří si hrají se svými dětmi denně (10,8%). Většinu tvoří rodiče, kteří si s dětmi hrají „méně často než každý den“ (60,2%). Bohužel jsem zde udělala chybu v zadání; kdybych přidala možnost „pravidelně“, mohli jsme se dozvědět více. V souladu s výsledky předešlé otázky, které nám ukázaly, že se mnoho rodičů dětem prakticky nevěnuje, přesahuje procento rodičů, kteří si se svými dětmi vůbec nehrají čtvrtinu vzorku (27,7%).

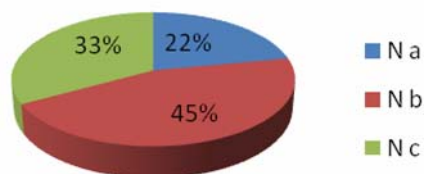
Následující grafy znázorní poměr odpovědí respondentů z úplných a neúplných rodin:

Graf č. 12: Hra rodičů s dětmi

v úplných rodinách

v neúplných rodinách

Zdá se, že v úplných rodinách si najdou rodiče trochu víc času na to, aby si se svými dětmi hráli, ačkoli se vzhledem k malým absolutním číslům nedají z tohoto poměru vyvozovat definitivní závěry.

4.3.5 Atmosféra v rodině

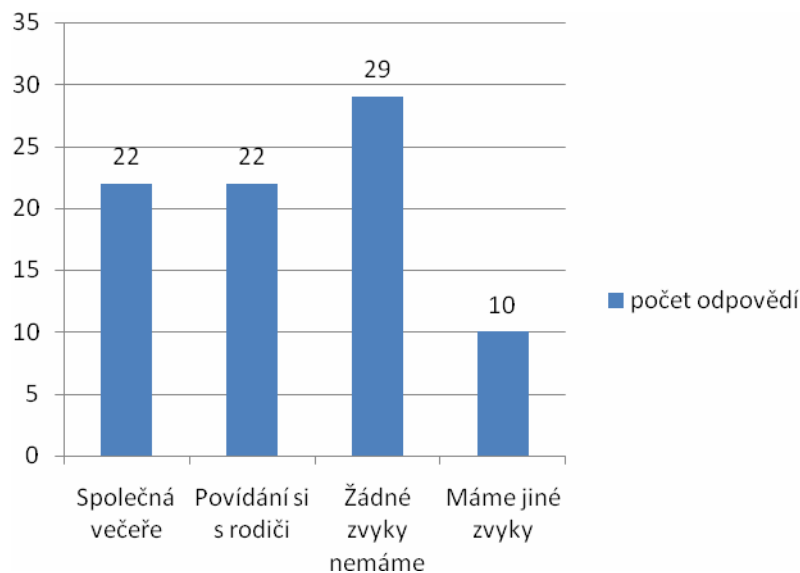
Výchovný vliv rodičů, včetně vlivu na trávení volného času dětí, souvisí s celkovou atmosférou v rodině, na kterou jsem se zaměřila ve třech otázkách mého výzkumného šetření.

Otázkou „Máte doma nějaké zvyky, které dodržujete?“ zjišťuji míru „tradičnosti“ rodiny. Zvyky a rituály patří k životu rodiny, zejména ke svátečním chvílím, a přispívají k její soudržnosti.

Zajímaly mě především zvyky týkající se jídla a komunikace, proto si respondenti mohli vybrat jednu z následujících možností:

- a) společně celá rodina každý den večeříme
- b) vždy, když přijdu ze školy, rodiče si se mnou povídají
- c) žádné zvyky nemáme a nedodržujeme
- d) máme jiné zvyky (možnost uvést jaké)

Graf č. 13: Společné zvyky v rodině

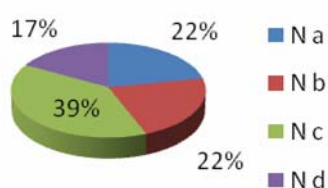
Rodin, v kterých se nedodrží žádné uvedené nebo podobné zvyky, je asi třetina (34,9%, 29 respondentů). Je potěšitelné, že v řadě případů rodina společně večeří (26,5%, tj. u 22 respondentů). Stejně velké množství rodičů si po příchodu dětí ze školy s dětmi povídá. Jinou společnou činnost uvádí 10 respondentů (tj. 12%). Jedná se přitom o následující činnosti:

- slavení svátků, zvl. Vánoc (4x)
- povídání (2x)
- sledování televize
- hry
- nedělní oběd
- četba z Bible
- společná dovolená

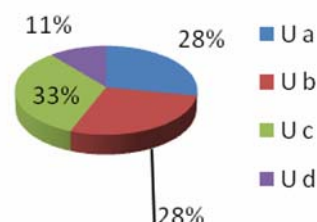
Také u této otázky můžeme objevit určitý rozdíl mezi údaji respondentů z rodin úplných a neúplných, jak můžeme vidět na následujících grafech:

Graf č. 14: Zvyky

v neúplných rodinách

v úplných rodinách

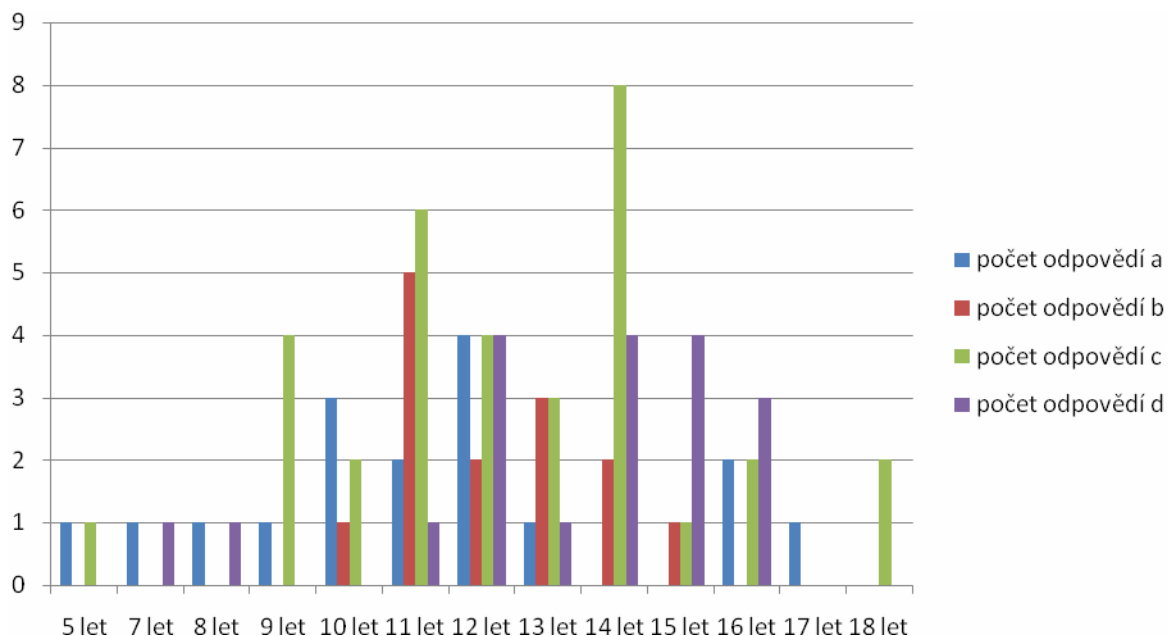

V úplných rodinách je poněkud vyšší procento zachování společných zvyklostí (dohromady 67%), v neúplných rodinách zachovává pouze 61% nějaké zvyky. Také zde ovšem nelze činit z výsledků jednoznačné závěry, poněvadž vzorek neúplných rodin je velmi malý.

Dalším údajem, který vypovídá o atmosféře v rodině v návaznosti na trávení volného času je způsob trávení víkendů. Respondentům jsem dala vybrat ze tří možností (a: jedeme s rodiči na výlet do přírody, b: navštívíme s rodiči kulturní a zábavná střediska, c: jsme doma a každý si dělá, co chce). Jako čtvrtou možnost (d) mohli respondenti uvést nějakou další variantu.

Vzhledem k tomu, že jsem předpokládala významné rozdíly v trávení víkendů v jednotlivých věkových kategoriích, rozhodla jsem se při zpracování výsledků rozlišit odpovědi respondentů na tuto otázku také podle věku. Přehled o výsledku podává následující graf.

Graf č. 15: Formy trávení víkendu

Tuto otázku lze chápat jako kontrolní otázku (ověření už daných informací) k otázce po společném trávení volného času dětí a rodičů. Oproti otázce po společné činnosti rodičů s dětmi je výsledek této otázky uspokojivější. Zatímco u výše uvedené otázky po společné činnosti rodičů a dětí uvedlo 70 respondentů, že spolu nic nedělají, zde uvádí pouze 33 respondentů, že si o víkendu doma „každý dělá, co chce“. Ale i tento počet je dost velký (39,8%).

Pokud jde o varianty víkendových činností, které uvádí respondenti sami (jako odpověď d), najdeme zde tyto aktivity:

- návštěva prarodičů nebo příbuzných (7x)
- projížďka na kole, procházka (2x)
- ostatní sport, příp. rybaření (3x)
- akce s kamarádem, s kamarády (2x)

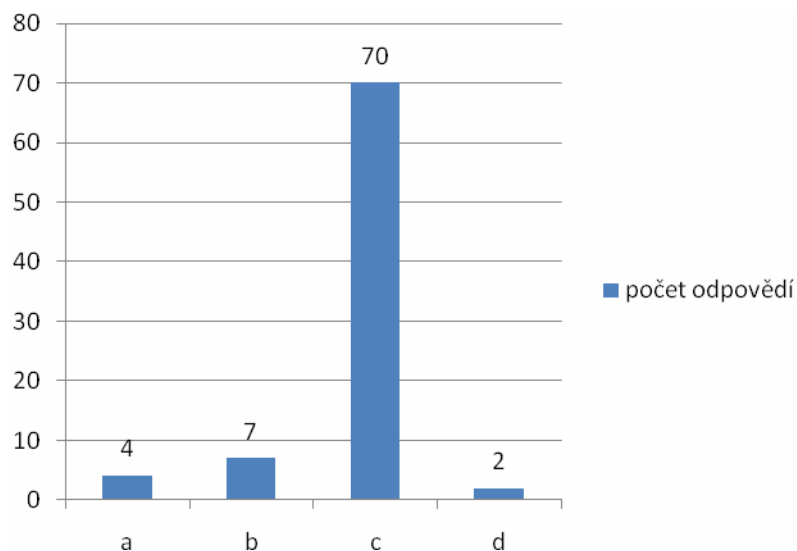
- práce na stavbě
- výlet s kroužkem
- s rodiči na chalupě
- společenská hra s rodiči (karty)
- společné rodinné aktivity (celá rodina si vymyslí program, co budeme „dělat“)

Pokud srovnáme počet rodin, kde si o víkendu „dělá každý, co chce“, podle toho, které ze zkoumaných středisek děti navštěvují, vychází nám, že rodiny, jejichž děti chodí do salesiánského střediska tráví spolu více víkendy, než rodiny dětí navštěvujících městský dům dětí a mládeže (v 30,3% rodin dětí navštěvujících salesiánské středisko, si dělá o víkendech „každý, co chce“, zatímco u dětí navštěvujících městský dům dětí a mládeže je tento poměr 46%).

Poslední otázka mého výzkumného šetření byla zaměřena na spokojenost respondentů se způsobem trávení volného času v rodině. Respondenti mohli volbou možnosti c) vyjádřit svoji spokojenost se současným stavem („jsem spokojený(á) s tím, jak to u nás doma funguje“) nebo mohli – bylo myšleno zejména na menší děti – zvolit variantu a) nebo b). Varianta a) by znamenala, že děti mají dojem, že rodiče jsou příliš mnoho v práci a málo s nimi (chci, „aby rodiče nebyli neustále v práci“), varianta b) vyjadřuje přání, „aby si rodiče se mnou více hráli“, poslední variantou je opět varianta d), do které mohli respondenti vložit přání, které sami formulovali.

Výsledek analýzy odpovědí na tuto otázku obsahuje graf.

Graf č. 16: Přání respondentů týkající se volného času rodiny

Jak nám jasně ukazuje graf, převážná většina dětí je s trávením volného času své rodiny spokojena (70 z 83 respondentů, tj. 84,3%). Pouze 7 dětí se vyjádřilo, že si přeje, aby si s nimi rodiče víc hráli a 4 vyjádřily přání, aby rodiče „nebyli neustále v práci“. Dvě děti uvedly, že by chtěly, aby jim rodiče pomohli se školou. V uvedené otázce nebyl zjištěn žádný výrazný rozdíl mezi respondenty z úplných a neúplných rodin.

U této otázky jsem byla výsledkem mile překvapena a spokojena, protože většina dětí odpověděla, že je spokojená s tím, jak to u nich doma funguje. Výsledek se dá tedy shrnout celkem jednoduše: Děti jsou spokojené, jak to u nich doma funguje.

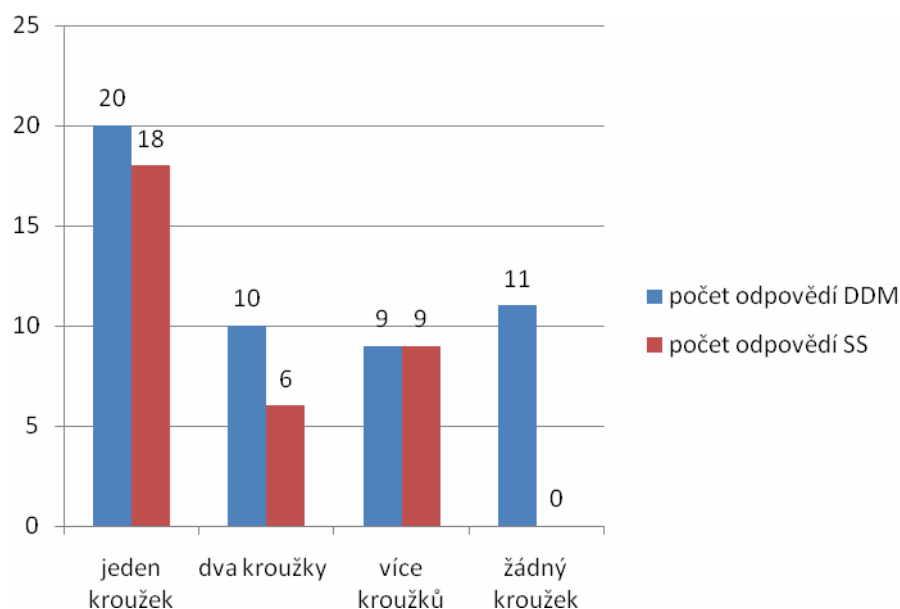
4.3.6 Specifika volnočasového zařízení

Vzhledem k tomu, že jsem sběr dat prováděla ve dvou různých střediscích pro volný čas dětí a mládeže, chtěla jsem zjistit, zda je možné identifikovat nějaká

specifika těchto zařízení, která by se projevila v hodnocení ze strany respondentů. K tomu jsem zaměřila dvě otázky. Otázka č. 8 měla zjistit míru zájmu respondentů o nabídku jejich střediska. Pokud se nějaké dítě zúčastní více aktivit, které nabízí jedno zařízení, svědčí to většinou o větší míře zájmu a informovanosti, a někdy také o vyšší úrovni identifikace se zařízením (nechodí tam „jen“ kvůli konkrétní aktivitě, ale zajímá ho zařízení jako celek). Otázka č. 9 zase měla zjistit převládající motivaci, která děti vede k účasti na zájmových činnostech.

Otázka č. 8 zněla: „Kolik kroužků kromě tohoto navštěvuješ?“. Jako odpověď se uváděl počet (a: jeden, b: dva, c: více, d: žádný jiný). Jelikož se zde jedná o údaj, který nám něco může vypovědět o sledovaných zařízeních, jsou údaje v následujícím grafu rozděleny podle respondentů z městského domu dětí a mládeže a ze salesiánského střediska.

Graf č. 17: Počet kroužků v zařízení navštěvovaných respondenty

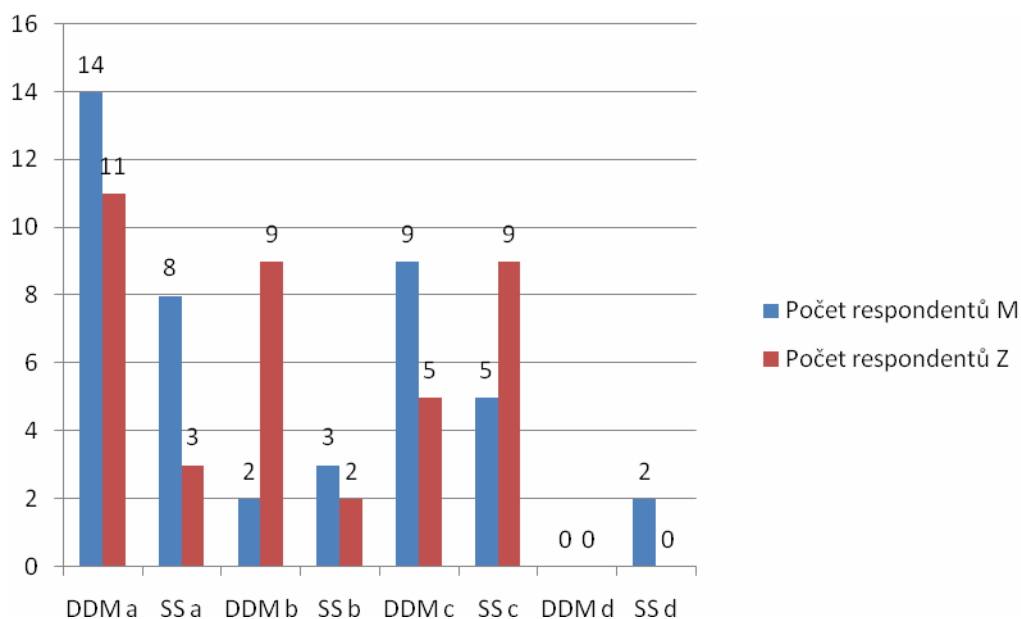
Výsledky odpovědí na tuto otázku ukazují, že většina respondentů se zúčastní nejméně dvou zájmových kroužků, přičemž u salesiánského střediska jsou to všichni respondenti (odpověď d se nevyskytuje ani v jednom případě) a u městského domu dětí a mládeže je to 78% (39 z 50). Největší počet respondentů z obou středisek navštěvuje jeden kroužek (20 v městském domě dětí a mládeže, 18 v salesiánském středisku). Rozdíly mezi oběma středisky lze interpretovat různě, ať už jako rozdílnou míru identifikace se zařízením, tak jako rozdílnou úroveň cílevědomosti účastníků (zdá se, že do městského domu dětí a mládeže chodí víc dětí, které „vědí, co chtějí“, tzn., že se zúčastní cílevědomě vybraných kroužků a o ostatní se už moc nezajímají).

Kvalitativní hodnocení kroužku, a tím i motivační faktor k jeho návštěvě zjišťuji otázkou č. 9 „Co tě na kroužku nejvíce baví?“ Respondenti mohli odpovědět čtyřmi způsoby:

- a) činnost samotná
- b) to, že jsem s kamarády
- c) máme výborného vedoucího kroužku
- d) něco jiného (s možností uvést, co)

Následující graf znázorňuje počet jednotlivých odpovědí rozdělených podle zařízení a podle pohlaví.

Graf č. 18: Faktory přitažlivosti kroužku („Co tě na kroužku nejvíc baví?“)

Prvním faktorem, který v obou střediscích způsobuje atraktivitu kroužku, je jeho obsah. Do městského domu dětí a mládeže 35 z 50 respondentů (70%) baví samotná činnost. U salesiánského střediska je to ovšem znatelně menší procento – pouze třetina (11 z 33 respondentů). Zde můžeme pozorovat také rozdíly ve vnímání u dívek a chlapců. Jak vyplývá z grafu, je v obou střediscích samotná činnost významnější pro chlapce než pro dívky – v salesiánském středisku pouze 3 dívky uvádějí, že je baví nejvíce samotná činnost a v městském domě dětí a mládeže zase 9 dívek uvádí, že je nejvíc baví, že jsou s kamarády. Zdá se tedy, že u děvčat převažuje sociální motivace nad motivací věcnou. Zajímavé ovšem je, že právě oceňování vedoucích chlapci nebo děvčaty je v obou střediscích různé. Zatímco u salesiánů uvádí větší počet děvčat, že mají výborného vedoucího, v městském domě dětí a mládeže totéž uvádí zase větší počet chlapců.

Celkově musím konstatovat, že se na základě výsledků uvedených otázek (8 a 9) mého dotazníku nemohu vyjádřit ke specifikám obou sledovaných zařízení.

Aby to bylo možné, musela bych zohlednit ještě další okolnosti, jako např. celkovou sociální situaci respondentů.

5 VÝSLEDKY DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ

Děti navštěvující zájmové kroužky jsou ovlivněny svými rodiči a to jak pozitivně, tak negativně. Můžeme však usoudit, že jsou více ovlivněny pozitivně, protože již samotné navštěvování kroužku je podmíněno pozitivním vlivem rodičů. Negativní ovlivnění jsem shledala ve výsledku, že rodiče s dětmi nevykonávají doma jiné zájmové činnosti.

Předpokládala jsem, že děti z úplných rodin budou více motivovány a ovlivňovány svými rodiči v zájmových činnostech, ale z výzkumného šetření jsem zjistila, že není velký rozdíl mezi tím, jestli dítě pochází z rodiny úplné či neúplné.

Z výzkumného šetření jsem dále zjistila, že si děti velmi oblíbily zájmové kroužky a rády je navštěvují. Můžeme tedy říci, že dnešní děti nejsou bez jakéhokoli zájmu. Je nutné uvědomit si, že výzkumné šetření bylo prováděno v zájmových střediscích, takže je již zřejmé, že se děti něčemu věnují.

Co jsem považovala z výzkumného šetření za trochu překvapující byl věk respondentů. Má domněnka byla, že zájmové kroužky budou navštěvovat děti tak do 15 let věku, což se nepotvrdilo, protože tam byla i mládež ve věku 18 let. Je to příjemné zjištění, že o kroužky mají zájem i děti starší 15 let.

Podíl dívek a chlapců byl vyrovnaný a nedocházelo k nijak překvapujícím výsledkům. Spíše „chlapecké“ kroužky navštěvovali chlapci a spíše „dívčí“ kroužky dívky.

Z výzkumného šetření mi vyšel závěr, že děti jsou spokojené s trávením volného času ve své rodině.

Závěr

Porovnávat teorii s praxí je vždy zajímavé a přínosné. V mém případě se snažím porovnat téma, které je často skloňované a které se dotýká každého z nás, zejména těch, kteří vychovávají děti.

Rodina a výchova jsou rozhodující faktory pro utváření pohledu na život a svět. Vše se odvíjí od rodinných vztahů a nálady, která v rodině panuje. Od toho všeho lze posuzovat i vztah k volnému času. Základní kapitoly: výchova, rodina a volný čas jsem se pokusila rozebrat tak, aby si každý utvořil názor na tato témata a věděl, co si pod nimi má představit. Dále tyto tři subjekty dohromady figurují v praktické části, tedy v dotazníkovém šetření.

Postoj rodičů k trávení volného času dětí je rozhodujícím faktorem pro jejich další začlenění do společnosti a pro pozitivní rozvoj. Dalším výrazným vlivem na postoje a názory jedince mají volnočasová zařízení a vrstevníci. Zařízení pro volný čas si děti velmi oblíbily, jak vyplynulo z mého dotazníkového šetření. Dnešní volnočasová zařízení nabízejí širokou škálu v oblasti využívání volného času, to je také rozhodujícím faktorem, proč děti v tak hojné míře navštěvují tyto zájmová zařízení.

V současné době je rodina často determinována negativními faktory, které na ni působí. Z tohoto důvodu je důležitá jejich soudržnost, pozitivní příklad a možnost spolupráce.

Ve své praktické části jsem se pokusila objasnit výsledky z dotazníkového šetření. Tedy má stěžejní otázka zněla: Jaký vliv mají rodiče na trávení volného času svých dětí?

Na základě dotazníkového šetření jsem měla jedinečnou možnost ověřit si, jak dnešní děti a mládež tráví svůj volný čas a do jaké míry jsou ovlivněny ze strany rodičů. V praktické části - dotazníkovém šetření - jsem zjistila, že rodiče vliv v oblasti volného času na své děti mají.

Dále se mi podařilo zjistit, že děti dovedou být aktivní ve svém volném čase s přispěním svých rodičů. Tedy co dělají a jak se chovají rodiče ve volném čase, tak jednají i jejich děti. Když se budou rodiče věnovat pozitivnímu zájmu ve

volném čase, budou děti tento společný zájem sdílet s nimi. Tím se mi potvrdila domněnka, že rodiče skutečně vliv na děti mají.

V literatuře se dozvídáme cenné rady, doporučení, připomínky, ale ne vždy se musí literatura shodovat s praxí. V literatuře většinou nacházíme tu ideální stránku věci, co a jak by mělo být. Proto nám praxe poukazuje na nedostatky, se kterými se v reálném životě střetáváme a které bychom mohli vylepšovat.

Takže jedině pozitivní příklad ovlivní děti, kam by správně měly směřovat – ke smysluplně využitému volnému času a životu celkově.

SEZNAM LITERATURY

Primární literatura

ČÁP, J.; MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál, 2001, ISBN 80-7178-463-X.

DINKMEYER, D. *Efektivní výchova krok za krokem*. Praha: Portál, 1996, ISBN 80-85282-92-5.

DOHERTY, W. J. *Kdo koho vychovává*. Praha: Návrat domů, 2006, ISBN 80-7255-138-8.

DOLEŽALOVÁ, E. *Hry pro rodiče s dětmi: Hry pro rozvoj komunikace, aktivity zaměřené na rozvoj dítěte předškolního věku, příprava pro vstup do školy*. Praha: Grada, 2005, ISBN 80-247-0991-0.

HÁJEK, B.; HOFBAUER, B.; PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času – texty pro distanční studium*. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, 2003, ISBN 80-7290-128-1.

HARTL, P.; HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000, ISBN 80-7178-303-X.

HAVLÍK, R.; KOŤA, J. *Sociologie výchovy a školy*. Praha: Portál, 2002, ISBN 80-7178-635-7.

HAVLÍK, R.; NOVOTNÁ, M.; PROKOP, J. *Vybrané kapitoly ze sociologie výchovy a vzdělávání*. Praha: Katedra filozofie a sociálních věd pedagogické fakulty Univerzity Karlovy, 1993, ISBN 80-7066-781-8.

HEDERER, J. *Životní prostředí a výchova (výchova dětí od 3 do 8 let)*. Praha: Portál, 1994, ISBN 80-85282-88-7.

HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004, ISBN 80-7178-927-5.

HOFBAUER, B. *Participace dětí a mládeže na životě společnosti - přání, potřeba nebo reálná možnost?* Praha: vydáno ve spolupráci IZV MŠMT Hořovice a občanské sdružení Duha, 2002, ISBN neuvedeno.

KOŤÁTKOVÁ, S. *Hry v mateřské škole v teorii a praxi: význam hry, role pedagoga, cíl hry, soubor her*. Praha: Grada, 2005, ISBN 80-247-0852-3.

KRAUS, B.; POLÁČKOVÁ, V. *Prostředí-člověk-výchova (k otázkám sociální pedagogiky)*. Brno: Paido, 2001, ISBN 80-7315-004-2.

MAREŠ, J.; PRUCHA, J.; WALTEROVÁ, E. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2003, ISBN 80-7178-772-8.

MATĚJČEK, Z. *Po dobrém nebo po zlém?* Praha: Portál, 1994, ISBN 80-7178-486-9.

MATĚJČEK, Z. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Praha: Portál, 1996, ISBN 80-7178-085-5.

NEŠPOR, K. *Závislost na práci: jak nebýt workoholikem, jak si udržet zdraví, jak si udržet pracovní výkonnost, jak pomoci blízkému člověku*. Praha: Grada, 1999, ISBN 80-7169-764-8.

PELIKÁN, J. *Hledání těžiště výchovy*. Praha: Karolinum, 2007, ISBN 978-80-246-1265-2.

PELT, N. V. *Dítě v dobrých rukou (knížka pro správné rodiče)*. Praha: Advent-Orion, 2000, ISBN 80-7172-420-3.

PROKOP, J. *Sociologie výchovy a školy*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2001, ISBN 80-7083-535-4.

PREKOP, J. *Jak být dobrým rodičem: krůpěje výchovných moudrostí*. Praha: Grada, 2001, ISBN 80-247-9063-7.

PROKEŠOVÁ, M. *Volný čas a co s ním?* Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, 2004, ISBN neuvedeno.

REUYS, E. *Jak s dětmi trávit volný čas*. Praha: Portál, 2000, ISBN 80-7178-412-5.

RONALD, M. *12 klíčů k důsledné výchově*. Praha: Portál, 2003, ISBN 80-7178-786-8.

SAK, P.; SAKOVÁ, K. *Mládež na křižovatce*. Praha: Svoboda Servis, 2004, ISBN 80-86320-33-2.

STRAŠÍKOVÁ, B. *V roli rodičů a prarodičů*. Praha: Karolinum, 2004, ISBN 80-246-0848-0.

STŘELEČEK, S. *Kapitoly z teorie a metodiky výchovy I*. Brno: Paido, 1998, ISBN 80-85931-61-3.

TRISH, M. *Šťastné dítě a jeho výchova v 52 lekcích*. Praha: Portál, 2001, ISBN 80-7178-590-3.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie (dětství, dospělost, stáří)*. Praha: Portál, 2000, ISBN 80-7178-308-0.

VÁŽANSKÝ, M.; SMÉKAL, V. *Základy pedagogiky volného času*. Brno: Nakladatelství Paido, 1995, ISBN 80-901737-9-9.

Výchova a volný čas. Sborník příspěvků 1. mezinárodní konference o výchově a volném čase. KAPLÁNEK, M. (ed), České Budějovice: JU, Teologická fakulta, 2006. ISBN 80-7040-849-9.

Sekundární literatura

BIDDULPH, S. *Tajemství výchovy šťastných dětí*. Praha: Portál, 1999, ISBN 80-7178-334-X.

CLOUD, H.; TOWNSEND, J. *Děti a hranice*. Praha: Návrat domů, 1999, ISBN 80-7255-002-0.

DELAROCHE, P. *Rodiče, nebojte se říkat NE*. Praha: Portál, 2000, ISBN 80-7178-441-9.

KAVANOVÁ, A.; CHUDÝ, Š. *Výchova a volný čas: Vybrané kapitoly z pedagogiky volného času*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati, 2005, ISBN 80-7318-266-1.

PÁVKOVÁ, J.; HÁJEK, B.; HOFBAUER, B.; HRDLIČKOVÁ, V.; PAVLÍKOVÁ, A. *Pedagogika volného času 3., aktualizované vydání (Teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času)*. Praha: Portál, 2002, ISBN 80-7178-711-6.

PIŤHA, P. *Výchova, naděje společnosti*. České Budějovice: Studio Gabreta, 2006, ISBN 80-86610-18-7.

SEVERE, S. *Co dělat, aby se vaše děti správně chovaly*. Praha: Portál, 2000, ISBN 80-7178-368-4.

SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál, 2001, ISBN 80-7178-559-8.

SPOUSTA, V. *Kapitoly z pedagogiky volného času*. Brno: Masarykova univerzita – Pedagogická fakulta, 1996, ISBN 80-210-1274-9.

ŠVAŘÍČEK, R.; ŠEĐOVÁ, K. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007, ISBN 978-7367-313-0.

VESELÁ, J. *Jak ve volném čase? (Projekty her pro volný čas dětí a mládeže)*. Hradec Králové: Gaudeamus, 1997, ISBN 80-7041-146-5.

SEZNAM PŘÍLOH

Dotazníkové šetření – nevyplněné

Dotazníkové šetření – vyplněné

Dotazníkové šetření

Prosím o vyplnění tohoto dotazníku. Jsem studentka Jihočeské univerzity, oboru pedagog volného času a tento dotazník mi bude sloužit jako praktická část k mé diplomové práci na téma: Výchova v rodině k volnému času. Dotazník je anonymní.

Moc Vám děkuji za čas, který strávíte jeho vyplňováním.

Správné odpovědi zakroužkujte, pokud je zapotřebí odpověď dopište.

Pohlaví: dívka / chlapec

Věk: _____

1. S kým bydlíš v domácnosti?
 - a) s oběma rodiči
 - b) pouze s jedním z rodičů
 - c) s někým jiným, s kým _____
2. Jaký kroužek navštěvuješ?

3. Děláte tuto činnost i doma s rodiči?
 - a) často
 - b) občas
 - c) nikdy
4. Živí se touto aktivitou tvoji rodiče?
 - a) pravidelně
 - b) příležitostně
 - c) vůbec
5. Kolik kroužků kromě tohoto navštěvuješ?
 - a) 1
 - b) 2
 - c) Více
6. Co tě na kroužku nejvíce baví?
 - a) činnost samotná
 - b) to, že jsem s kamarády
 - c) máme výborného vedoucího kroužku
 - d) něco jiného _____
7. Povídáte si s rodiči, když přijdeš z kroužku, o tom, co jsi tam dělal?
 - a) často
 - b) jen někdy
 - c) nikdy
8. Navštěvuješ společně s rodiči nějaký kroužek?
 - a) ano, chodíme na něho společně

- b) jezdíme společně s rodiči na výlety, které pořádá toto zařízení (např. víkendové pobyty, prázdninové akce, atd.)
- c) ne, rodiče mají jiné zájmy
9. Navštěvovali tvoji rodiče stejný nebo podobný kroužek, když byli ve tvém věku?
- a) ano, úplně stejný
- b) o trochu jiný
- c) ne
10. Jaké jiné činnosti doma s rodiči provozujete?
- a) hrajeme různé společenské hry
- b) chodíme na vycházky, do přírody
- c) žádné
- d) jiné _____
11. Jak často si s tebou rodiče hrají?
- a) každý den
- b) méně často
- c) vůbec
12. Máte doma nějaké zvyky, které dodržujete?
- a) ano, společně celá rodina každý den večeříme
- b) vždy, když přijdu ze školy rodiče si se mnou povídají
- c) žádné zvyky nemáme a nedodržujeme
- d) jiné _____
13. Jak vypadá tvůj běžný víkend?
- a) jedeme s rodiči na výlet do přírody
- b) navštívíme s rodiči kulturní a zábavná střediska (např. aqvaparky, kina, divadla, nákupní střediska atd.)
- c) jsme doma a každý si dělá, co chce
- d) jiné _____
14. Co chceš, aby se v tvé rodině změnilo v oblasti trávení volného času?
- a) aby rodiče nebyli neustále v práci
- b) aby si rodiče se mnou více hráli
- c) jsem spokojený(á) s tím, jak to u nás doma funguje
- d) jiné _____

Děkuji Vám za vyplnění dotazníku.

Petra Kačová

44

Dotazníkové šetření

Prosím o vyplnění tohoto dotazníku. Jsem studentka Jihočeské univerzity, oboru pedagog volného času a tento dotazník mi bude sloužit jako praktická část k mé diplomové práci na téma: Výchova v rodině k volnému času. Dotazník je anonymní.

Moc Vám děkuji za čas, který strávíte jeho vyplňováním.

Správné odpovědi zakroužkujte, pokud je zapotřebí odpověď dopište.

Pohlaví: dívka / chlapec

Věk: 11

1. S kým bydlíš v domácnosti?
 - a) s oběma rodiči
 - b) pouze s jedním z rodičů
 - c) s někým jiným, s kým _____
2. Jaký kroužek navštěvuješ?
Keza mika
3. Děláte tuto činnost i doma s rodiči?
 - a) často
 - b) občas
 - c) nikdy
4. Živí se touto aktivitou tvoji rodiče?
 - a) pravidelně
 - b) příležitostně
 - c) vůbec
5. Kolik kroužků kromě tohoto navštěvuješ?
 - a) 1
 - b) 2
 - c) Více
6. Co tě na kroužku nejvíce baví?
 - a) činnost samotná
 - b) to, že jsem s kamarády
 - c) máme výborného vedoucího kroužku
 - d) něco jiného _____
7. Povídáte si s rodiči, když přijdeš z kroužku, o tom, co jsi tam dělal?
 - a) často
 - b) jen někdy
 - c) nikdy
8. Navštěvuješ společně s rodiči nějaký kroužek?
 - a) ano, chodíme na něho společně

~~_____~~

- b) jezdíme společně s rodiči na výlety, které pořádá toto zařízení (např. víkendové pobyty, prázdninové akce, atd.)
c) ne, rodiče mají jiné zájmy
9. Navštěvovali tvoji rodiče stejný nebo podobný kroužek, když byli ve tvém věku?
a) ano, úplně stejný
b) o trochu jiný
c) ne
10. Jaké jiné činnosti doma s rodiči provozujete?
a) hrajeme různé společenské hry
b) chodíme na vycházky, do přírody
c) žádné
d) jiné hrajeme fotbal
11. Jak často si s tebou rodiče hrají?
a) každý den
b) méně často
c) vůbec
12. Máte doma nějaké zvyky, které dodržujete?
a) ano, společně celá rodina každý den večeříme
b) vždy, když přijdu ze školy rodiče si se mnou povídají
c) žádné zvyky nemáme a nedodržujeme
d) jiné ~~.....~~
13. Jak vypadá tvůj běžný víkend?
a) jedeme s rodiči na výlet do přírody
b) navštívíme s rodiči kulturní a zábavná střediska (např. aqvaparky, kina, divadla, nákupní střediska atd.)
c) jsme doma a každý si dělá, co chce
d) jiné Vyplníme si program.
14. Co chceš, aby se v tvé rodině změnilo v oblasti trávení volného času?
a) aby rodiče nebyli neustále v práci
b) aby si rodiče se mnou více hráli
c) jsem spokojený(á) s tím, jak to u nás doma funguje
d) jiné

Děkuji Vám za vyplnění dotazníku.

Petra Kačová

ABSTRAKT

KAČOVÁ, P. *Výchova v rodině k volnému času*. České Budějovice, 2008. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra pedagogiky.

Vedoucí práce: Doc. Michal Kaplánek, ThD.

Klíčová slova: výchova – rodina – volný čas – vliv rodičů - zájmové kroužky – dotazníkové šetření

Diplomovou práci jsem pojala jako střet teorie s praxí. V teoretické části se zabývám výchovou, volným časem a vlivem rodičů na děti. Snažila jsem se zachytit, co je ve výchově dětí nejdůležitější a jak moc velkou roli hrají rodiče v životě dětí.

Chtěla jsem proniknout do oblasti, o které bylo již mnoho napsáno, ale o které se v dnešní době čím dál více hovoří.

Je pravda, že děti a mládež v současnosti nemají ve svých rodičích pozitivní vzory? A co je pravdy na tom, že děti a mládež neumějí smysluplně využívat svůj volný čas? Nad těmito a mnohými jinými otázkami jsem se pokusila zamyslet a také je přiblížit ve své praktické části, kde jsem provedla dotazníkové šetření. Výsledky jsem prezentovala v praktické části pomocí grafů.

ABSTRACT

Title: Upbringing at family for leisure time

Key words: upbringing – family – free time – parent’s influential – hobby interest – interview

I approached my thesis like a comparison between theory and practice. In theoretic part I deal with upbringing, leisure time and parents influent on children. I tried to find what is the most important thing on upbringing and how important role in children life have their parents. I wanted to penetrate to sphere about which have been writing many things and the people have been talking about this sphere more and more.

Is it true, that children and youth do not have examples in their parents? Is it true, that children and youth cannot take advantage their leisure time meaningful? I tried think about this questions and clear this questions up in my practical part, where I made opinion poll. I presented my results in my practical part thanks to graphs.